

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra primární pedagogiky

**Formy spolupráce rodiny a školy v předškolním
vzdělávání**

Forms of cooperation of the family and school in pre-school
education

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Kargerová Jana, PhD.

Autor bakalářské práce: Radka Bidlasová

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Forma studia: prezenční

Bakalářská práce ukončena: Duben, 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne 11. 4. 2012

.....

Radka Bidlasová

Poděkování: Ráda bych poděkovala Mgr. Janě Kargerové, PhD., za vedení bakalářské práce, za odborné rady, věcné připomínky a za čas, který mi věnovala.

Abstrakt:

Bakalářská práce se zabývá formami spolupráce mezi rodinou a školou v předškolním věku. Teoretická část je zaměřena na pojmy rodina, učitel a mateřská škola. Dále navazuje na rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání, jeho hlavní principy a východiska, konkrétně se zaměřuje na podmínky předškolního vzdělávání, ve kterých je zařazena spoluúčast rodičů, která je jedním z hlavních principů v programu Začít spolu. Teoretická část se proto dále zabývá vývojem programu Začít spolu, hlavními východisky a standardy kvality práce učitele v tomto programu. V těchto standardech se teoretická část podrobně věnuje pouze kapitole o spolupráci mezi školou, rodinou a komunitou, která se bude odrážet v praktické části.

Praktická část je zaměřena na výzkum spolupráce rodiny a mateřské školy, vztahy mezi rodiči a učiteli a především na praktickou implementaci standardů učitele v praxi zvolené MŠ. V praktické části jsou využity metody pozorování, rozhovorů a dotazníků. Veškeré metody se vztahují na standardy programu Začít spolu v oblasti spolupráce s rodinou. Cílem je zjistit, zda se veškerá kritéria, která jsou uvedena ve standardech programu Začít spolu, odráží i v realizaci vybrané mateřské školy. Jakým způsobem se kritéria uskutečňují a jakými konkrétními příklady to lze doložit.

V průběžné realizaci metod pozorování, rozhovorů a dotazníků se také dochází k závěrům, zda se standardy programu Začít spolu skutečně naplňují, a pokud ano, do jaké míry. Zda rodiče i učitelé dokáží reagovat na otázky týkající se chodu, činností a aktivit v oblasti spolupráce s rodinou a mateřskou školou. Z dotazníků zjistit jak od rodičů, tak i pedagogů, co jim tato spolupráce přináší a vystihnout tak silné a slabé stránky spolupráce, popřípadě doporučit některá zlepšení.

Klíčová slova:

Instituce MŠ, vývoj MŠ, rodina, učitel, druhy vzdělávacích metod v MŠ (tradiční, alternativní), program Začít spolu, názory rodičů a učitelů

Abstract:

Bachelor Thesis deals with the forms of cooperation between family and kindergarten pre-school age. The theoretical part focuses on the concepts of family, teacher and kindergarten. Next follows the general educational program of preschool education, its major principles and issues, specifically focusing on the conditions of pre-school education, which includes the participation of parents, which is one of the main principles in the Step by Step. The theoretical part is therefore engaged in the development program, Step by Step, the main issues and quality standards as a teacher in this program. These standards in detail the theoretical part of the chapter devoted solely to the cooperation between school, family and community to be reflected in the practical part.

The practical part is focused on research collaboration, family, education, relationships between parents and teachers, and especially on the practical implementation of standards in teacher practice selected kindergartens. In the practical methods used are observation, interviews and questionnaires. All methods apply to the standards of Step by Step program in cooperation with the family. The aim is to determine whether all the criteria listed in Step by Step program standards, reflected in the implementation of selected kindergarten. How can such criteria be made and specific examples that can be documented.

The ongoing implementation of the methods of observation, interviews and questionnaires also draws conclusions that the standards of the Step by Step indeed fulfilled, and if so, to what extent. Whether parents and teachers can respond to questions regarding its operation, activities and cooperation activities with family and kindergarten. From the questionnaires to find out how from parents and teachers what they bring this cooperation and to describe the strengths and weaknesses of cooperation, where appropriate, suggest some improvements.

Key words:

institution of kindergarten, development of kindergarten, family, teacher, kinds of educational methods in kindergarten (traditional, alternative), programme Začít spolu (Step by Step), family's and teacher's opinions

OBSAH

Úvod	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Vymezení pojmů rodina, učitel, mateřská škola	9
1.1 Rodina	9
1.2 Učitel	12
1.3 Mateřská škola	13
2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) a jeho hlavní principy a východiska	15
2.1 Podmínky předškolního vzdělávání ve vztahu spolupráce rodiny a MŠ	15
3 Metody a formy pro spolupráci s rodinou	17
4 Program Začít spolu (Step by Step)	20
4.1 Vývoj programu Začít spolu	21
4.2 Hlavní východiska programu Začít spolu	22
4.3 Průběh dne v mateřské škole s programem Začít spolu	26
4.4 Standardy programu Začít spolu (ISSA)	29
II. EMPIRICKÁ ČÁST	32
5 Vymezení problému a cíle práce	32
5.1 Úkol a cíle práce	32
6 Použité metody při výzkumu	33
6.1 Pozorování	33
6.2 Rozhovory	34
6.3 Dotazníky	35
7 Výzkumný vzorek	37
7.1 Bilingvní program	38
7.2 Klub pro batolata – Máma, táta a já	38
7.3 Mateřská škola a její vzdělávací program	38

7.4	Sdružení OSA	39
7.5	Učitelky	41
7.6	Maminky	43
8	Realizace úkolů a cílů práce	44
8.1	Záznamy z pozorování	44
8.1.1	Pozorování běžného dne v mateřské škole s programem Začít spolu.....	44
8.1.2	Pozorování a porovnávání standardů programu Začít spolu v oblasti spolupráce s rodinou	46
8.2	Mapování akcí a projektů vybrané mateřské školy	52
8.3	Interpretace rozhovorů a dotazníků.....	58
8.3.1	Rozhovory s rodiči a učitelkou B	58
8.3.2	Dotazníky.....	67
	Závěr	73
	Seznam použité literatury	75
	Přílohy.....	77

Úvod

Když se řekne spolupráce rodičů a mateřské školy, každý si představí něco jiného, více či méně konkrétního. V dnešní době je spolupráce s rodiči v předškolním vzdělávání brána jako jeden z několika hlavních činitelů výchovy a vzdělávání. Autorka se osobně o metodách spolupráce rodiny a mateřské školy podrobně a nejvíce dozvěděla během svého studia na pedagogické fakultě. Dostalo se jí více informací o tom, že existuje několik alternativních programů, které se zaměřují na určité požadavky a nejen že se prezentují, ale také fungují na základě své předem stanovené filozofie. Autorku nejvíce zaujal program Step by Step, v českém překladu program Začít spolu, který ve svých východiscích, zaměřeních a vzdělávacích strategiích akcentuje spolupráci mezi mateřskou školou a rodinou. Je několik mateřských škol, které se prezentují jako alternativní mateřská škola se specifickým zaměřením, ale ve skutečnosti využívají jen některé prvky, nikoli celkovou myšlenku a filozofii. Během studia několika publikací o programu Začít spolu se autorka rozhodla, že si zvolí konkrétní mateřskou školu s programem Začít spolu, aby zjistila v praxi, jak si na těchto výchovných strategiích zakládá, zda se opravdu snaží fungovat na celkové filozofii, nebo jen svými činnostmi a aktivitami splňuje pouze některé prvky, které se do programu zařazují.

V rámci souvislé pedagogické praxe autorka navštěvovala vybranou mateřskou školu fungující na programu Začít spolu, seznamovala se s průběhem dne a všímala si nejzákladnějších charakteristických znaků programu Začít spolu a snažila se je identifikovat s praktickými činnostmi, aktivitami a celým chodem mateřské školy. Od toho se dále odvíjely další autorčiny myšlenky a otázky vztahující se jen na spolupráci rodičů a mateřské školy. Posléze si autorka i jako své téma k bakalářské práci zvolila metody spolupráce rodiny a mateřské školy a rozhodla se, že se tomuto tématu bude věnovat podrobněji a tak si dále stanovila několik zásadních cílů, od kterých se dostávala stále hlouběji do podstaty spolupráce rodičů a mateřské školy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části se autorka bude zabývat definicí a porovnáním definic pojmů rodič, učitel a mateřská škola. Dále se bude zabývat legislativním vymezením z rámcového vzdělávacího programu v oblasti spolupráce s rodinou. Zmapuje možnosti spolupráce s rodinou a naváže na samotný program Začít spolu jako konkrétní příklad pro spolupráci s rodinou. Nakonec představí standardy programu Začít spolu s důrazem na spolupráci s rodinou.

1 Vymezení pojmů rodina, učitel, mateřská škola

Pokud hovoříme o problému mezi školou a rodinou, je důležité si ujasnit, co dané výrazy znamenají. Během svého života každý z nás prošel vzdělávacím zařízením a proto i ví, co tato slova přibližně obnáší. Většina z nás má s těmito slovy spojeno mnoho zkušeností a vzpomínek. Nejen jako žák, ale třeba i jako rodič svého potomka. Proto si slova jakými jsou rodina, učitel a mateřská škola odborně vysvětlíme a ujasníme. Mimo jiné je také velmi důležité uvědomit si, že tato tři klíčová slova se prolínají a vzájemně doplňují.

1.1 Rodina

Rodinu považujeme jako jeden z nejdůležitějších faktorů výchovy a vzdělávání dětí. Rodina je důležitá pro dítě z toho důvodu, že ví, kam se může vždy vrátet, kde má jistotu a zázemí. Rodina dítěti zajišťuje potravu, bezpečí, příjemnou a pohodovou atmosféru, vřelé a pozitivní city, ale také začleňování do jiných sociálních skupin, se kterou je samozřejmě spjat i pozdější nástup do předškolních zařízení, tj. mateřských škol. Během docházky do předškolních zařízení je velmi důležitá nejen práce pedagogů, ale také zájem rodičů. Měli by se angažovat do vzdělávání dítěte i v mateřských školách, nejen doma. Zajímat se o pokroky svého dítěte, pomáhat pedagogům co nejlépe poznat rodinné prostředí dítěte a hlavně dítě samotné. Přispět tak svou otevřeností k dalšímu rozvoji a lépe tak umožnit pedagogům vytvořit dlouhodobý a cílevědomý plán, který se bude vztahovat na dítě samotné. Dnešní doba je hektická a nutí nás k neustálému spěchu. Proto i mnoho rodičů během všedního dne nejčastěji své dítě přivede do mateřské školy a ihned spěchá do práce. Přitom jednou z

nejdůležitějších věcí je přechod dítěte a adaptace na jiné prostředí. Každý rodič by měl s dítětem strávit alespoň malou chvíli ve třídě. Popovídat si s ostatními dětmi a tak poznat třídní kolektiv a vrstevníky svého dítěte. Zajímat se o práci paní učitelky a o to, co během dne děti v mateřské škole čeká, čemu se budou věnovat aj.

Nejprve by ale každý rodič měl především vědět, jaké funkce rodina plní a co všechno obnáší být rodičem. Průcha definuje rodinu takto; „Rodina je nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti. V posledních desetiletích se model rodiny, který je historicky flexibilní, významně proměňuje. Zvyšuje se variabilita rodinných typů, zahrnujících nejen rodinu vlastní a úplnou, ale také rodinu neúplnou, nevlastní a náhradní. Současné pojetí tenduje k chápání rodiny jako sociální skupiny nebo společenství, žijícího ve vlastním prostoru – domově, uspokojující potřeby, poskytující péči a základní jistoty dětem. Rodina spolu se školou plní významné výchovné funkce, které lze chápat jako komplementární.“ (Průcha, 2003, str. 202). Tato definice je velmi obecná, zahrnuje všechny důležité funkce rodiny a odráží se v ní i výše uvedené myšlenky, které autorka na začátku uvedla.

V některých případech je ovšem výchova a vzdělávání dítěte obtížná a mnohdy se neobejde bez větších problémů. Je možnost navštívit, nebo kontaktovat odborníky, kteří profesionálně pomohou a rodičům poradí, jak daný problém vyřešit. Existuje také mnoho publikací zabývajících se poradenstvím, ze kterých může rodič načerpat některé inspirace. Můžeme například navázat knihou od Zdeňka Matějčka, *Dítě a rodina v psychologickém poradenství* (1992), která velmi podrobně rozebírá problémy týkající se rodičů a dětí. Zejména píše o rodinném poradenství, o postavení a cílech poradenské služby, psychoterapii aj. Jednu z kapitol také nazývá *O rodině a dětech*, ve které se zamýšlí nad rodinnou výchovou a ze které jsme použily další definici rodiny. „Rodinu bude jinak definovat právník, jinak sociolog, jinak demograf, národohospodář. Každý vypočítá řadu znaků, které charakterizují dnešní rodinu a které koneckonců existují od dávných dob. Budou to osoby rodičů a dětí, určitá životní pospolitost, nejrůznější

funkce, jež musí rodina plnit, různá právní ustanovení, která se na ni vztahují, atd. Co však dělá rodinu rodinou z hlediska dítěte? Kdy můžeme mluvit o rodinné výchově a kdy nikoli? I když rodina zdaleka není jedinou výchovnou institucí formující osobnost dítěte, má za předpokladu normálního fungování jedinečné a výsadní postavení právě v uspokojování jeho základních psychických potřeb. Je tomu tak mimo jiné proto, že soužitím s dítětem jsou do značné míry uspokojovány i základní psychické potřeby jeho rodičů a ostatních rodinných vychovatelů.“ (Matějček, 1992, str. 28). Matějček dále v kapitole uvádí a klade důraz na vzájemné uspokojování psychických potřeb rodičů a dětí. „O rodinném soužití můžeme tedy mluvit tam, kde dítě uspokojuje psychické potřeby rodičů, a rodiče uspokojují potřeby dítěte. (Označení „rodiče“ budeme užívat jako synonyma pro rodinné vychovatele, i když třeba biologickými rodiči dítěte vůbec nejsou.) Jde o vzájemnost potřeb a jejich uspokojování, což současně znamená vzájemnost pocitu uvolnění, vzájemnost spokojenosti, radosti a ostatních pozitivních prožitků, které takové uspokojování potřeb nutně provázejí.“ (Matějček, 1992, str. 29). Tak, jako se Průcha zmiňuje o emocionálním klimatu rodiny, Matějček pouze potvrzuje a podrobně definuje. „Charakteristickým znakem rodinné výchovy je vytváření hlubokých a trvalých citových vztahů mezi dítětem a jeho vychovatelem. V citových vztazích se nejvydatněji uspokojuje základní psychická potřeba životní jistoty. Děti lásku přijímají, ale také ji vracejí.“ (Matějček, 1992, str. 29). I přesto, že se výchova v rodině a výchova v mateřské škole prolíná, každá z nich je ve skutečnosti jiná a výrazně odlišná. Matějček jej uvádí takto: „V rodině na rozdíl od jiných výchovných institucí není přísně oddělen životní čas a životní prostor vychovatelů a dítěte. Charakterizuje ji naopak jejich dalekosáhlé vzájemné sdílení. To je pak také základním předpokladem pro učení a vzdělávání, které bychom mohli označit jako „školu života“, tj. učení nápodobou, učení identifikací, učení přitažlivými vzory, společnou činností, soužitím, nikoli výukovými metodami podle osnov a učebnic.“ (Matějček, 1992, str. 31). Zdeněk Matějček se dále v knize zabývá např. mladými rodiči, rodiči ve vyšším věku, nebo prarodiči, ztrátou rodičů úmrtím, rozvody v dětském psychologickém poradenství, nevlastním rodičovstvím, kritérii náhradní rodinné péče, otázky identity v náhradní rodinné péči aj.

(Matějček, 1992).

O rodině je napsáno mnoho publikací, o její definici se lze dozvědět i z několika internetových zdrojů. Osobně nás velmi zaujaly dvě výše uvedené knihy, které poskytují velmi vyčerpávající informace. V této bakalářské práci se o rodinu budeme zajímat hlavně z oblasti pedagogické. Matějček hovoří o otevřené budoucnosti dítěte a s ní spojenou podmínku, že rodič sám svou vlastní budoucnost plánuje, formuje s ohledem na dítě. Z tohoto názoru vycházíme a zároveň navazujeme na definici Průchy, který akcentuje především na složku interpersonální. Těchto názorů se přidržíme, vzhledem k tomu, že v této bakalářské práci se především zajímáme o vztahy mezi učiteli a rodiči, které zahrnují jak interpersonální vztahy, tak i plánování rodičů a učitelů a s ní spojenou budoucnost dítěte.

1.2 Učitel

Učitel zastává několik funkcí najednou. Učí novým poznatkům, během dne hlídá bezpečnost a zdraví dětí, podporuje vztahy mezi vrstevníky, rozvíjí empatii. Sleduje pokroky dětí a jejich rozvoj, popřípadě poskytuje odbornější péči a poskytuje kontakty rodičům např. na psychologicko-pedagogické poradenství aj. Učitel si všímá změn v chování dětí, vztahů mezi nimi, řeší konflikty, předchází nevhodnému chování atd. Učitel je zkrátka jedním z nejdůležitějších činitelů ve vzdělávání a výchově dětí, zvláště v předškolním věku. Učitel by měl umět volit vhodná slova a vhodné chování, umět se ovládnout v případě, že dojde k nějaké vypjaté situaci a vždy si zachovat klidnou hlavu. Učitel musí být stále ve střehu a neustále se sám rozvíjet a pracovat na sobě. Tento názor, který zde uvádíme, se odráží i v několika jiných definicích a publikacích, např. v definici Průcha je uvedeno, že; „Učitel je jeden ze základních činitelů vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu. K výkonu učitelského povolání je nezbytná pedagogická způsobilost. Tradičně byl učitel považován za hlavní subjekt vzdělávání, zajišťující ve vyučování předávání poznatků žákům. Současné pojetí učitele, vycházející z rozšířeného profesionálního modelu, zdůrazňuje jeho subjektivně-objektové role v interakci se žáky a prostředím. Učitel spoluvytváří edukační prostředí, klima třídy, organizuje a koordinuje činnosti žáků, řídí a hodnotí proces učení. Stoupá význam sociálních rolí učitele v interakci se žáky, v týmu učitelů, ve spolupráci s rodiči a komunitou.“ (Průcha, 2003, str. 261).

„Specifické funkce učitele vyplývají z:

1. rozdílného charakteru činností na určitých stupních a typech škol, jimž odpovídají příslušné aprobase;

2. diferenciací rolí ve vzdělávacím procesu. Společenský status učitelského povolání v jednotlivých zemích je závislý na tradici a významu, který je přisuzován vzdělání ve společnosti.“ (Průcha, 2003, str. 261).

1.3 Mateřská škola

Vzhledem k této bakalářské práci se chceme podrobněji věnovat pojmu mateřská škola. Velmi přehledně se její funkcí zabývá Zdeněk Matějček ve své publikaci *Dítě a rodina v psychologickém poradenství* (1992). Vystihuje zejména její pozitivní rysy a funkce mateřské školy dělí do pěti následujících kategorií:

1. „Ovlivňovat výchovné postoje rodičů,
2. Přispívat k socializaci dítěte působením kolektivu,
3. Zprostředkovat odborná doporučení,
4. Poskytovat dítěti i jeho vychovatelům tzv. korektivní zkušenost,
5. v indikovaných případech působit vysloveně terapeuticky...“

(Matějček, 1992, str. 110).

Tyto funkce, které Matějček uvádí, jsou spíše v obecné rovině, ale svou podstatou se odráží v rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, který vymezuje konkrétní cíle, úkoly, principy, klíčové kompetence a požadavky na učitele ve vztahu k předškolnímu vzdělávání dětí. Dochází tak ke vzájemnému prolínání, akorát je každé působení a ovlivňování různých dokumentů pojato v jiné míře a obecnosti.

„Mateřská škola už tím, že v ní dítě pobývá podstatnou část dne, omezuje nebo aspoň oslabuje trvalé působení takových nevhodných postojů a nevhodného chování domácích vychovatelů vůči dítěti.“ (Matějček, 1992, str. 110-111). Dále Matějček klade

důraz na pomoc učitele rodičům v rámci konfrontace názorů a praktik ve vzdělávání jejich dítěte.

Matějček hovoří také o stejné vývojové úrovni dětí. Podotýká především povědomí dítěte o tom, že má také své vrstevníky, se kterými má stejné zájmy, potřeby a nároky. Vytváří si tak jiné vztahy než ty sourozenecké a rodinné. Mezi stejnou generací dětí se utváří i další jiné vlastnosti, jako jsou například soutěživost, solidarita, povinnost vůči ostatním, obětavost, konkurence aj. (Matějček, 1992). „To jsou možnosti, v nichž mateřská škola běžné rodinné prostředí specificky převyšuje.“

(Matějček, 1992, str. 111).

„Mateřská škola stejně jako jiná obdobná zařízení je podstatně přístupnější novým vědeckým poznatkům než běžná rodina.“ (Matějček, 1992, str. 111). Matějček vyzdvihuje silnou stránku odborných znalostí pedagogů. „Mateřská škola má také široké pole působnosti všude tam, kde může předávat rodině nové medicínské poznatky, nová pravidla hygienické péče, zásady zdravotní výchovy dětí atd.“

(Matějček, 1992, str. 112).

Mezi další specifické funkce mateřské školy řadí Matějček (1992) možnost vedení dítěte v případě, kdy selže výchova ze strany rodičů, nebo dojde k citovým krizím, v horších případech k psychickému onemocnění dítěte. I v takových případech je mateřská škola k dispozici a napomáhá jejímu zlepšení.

Další typické rysy mateřské školy doplníme publikací s názvem: Malé děti potřebují rituály (Kunze, Salamander). Zabývá se radami pro rodiče od prvního do osmého roku dítěte. V jedné z kapitol pod názvem První loučení s domovem, rozebírá vstup dítěte do mateřské školy, výhody mateřské školy, jako jsou například cílené pedagogické podněty, vychovatel jako vzor dítěte a jako obohacení pro rozvoj dítěte. „Nabízí se zde také nemálo možností ohledně sportu a pohybu, dítě tu může i kutit, zpívat a pěstovat hru na hudební nástroj či malovat – mnohostranná nabídka!“

(Kunze, Salamander, 2011, str. 76).

2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) a jeho hlavní principy a východiska

Považujeme za důležité zmínit základní kurikulární dokument pro předškolní vzdělávání a vymezit požadavky a vztahy, které klade na kvalitu komunikace a spolupráce rodiny a mateřské školy.

„...RVP PV byl formulován tak, aby v souladu s odbornými požadavky současné kurikulární reformy;

- akceptoval přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku a důsledně je promítal do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání,
- umožňoval rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb,
- zaměřoval se na vytváření základů klíčových kompetencí dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání,
- definoval kvalitu předškolního vzdělávání z hlediska cílů vzdělávání, podmínek, obsahu i výsledků, které má přinášet,
- zajišťoval srovnatelnou pedagogickou účinnost vzdělávacích programů vytvářených a poskytovaných jednotlivými mateřskými školami,
- vytvářel prostor pro rozvoj různých programů a koncepcí i pro individuální profilaci každé mateřské školy,
- umožňoval mateřským školám využívat různých forem i metod vzdělávání a přizpůsobovat vzdělávání konkrétním regionálním i místním podmínkám, možnostem a potřebám,
- poskytoval rámcová kritéria využitelná pro vnitřní i vnější evaluaci mateřské školy i poskytovaného vzdělávání.“ (RVP PV, 2006, str. 6).

2.1 Podmínky předškolního vzdělávání ve vztahu spolupráce rodiny a MŠ

Požadavky na kvalitu vztahů mezi rodinou a mateřskou školou vymezuje RVP PV v podmínkách předškolního vzdělávání.

„Základní podmínky, které je třeba při vzdělávání dětí dodržovat, jsou legislativně vymezeny příslušnými právními normami (zákony, vyhláškami, prováděcími právními předpisy). V návaznosti na ně RVP PV podrobněji popisuje a doplňuje další materiální, organizační, personální, psychohygienické a pedagogické podmínky, které příznivě ovlivňují, resp. podmiňují kvalitu poskytovaného vzdělávání, vymezenou a požadovanou RVP PV.“ (RVP PV, 2006, str. 32).

„Do podmínek předškolního vzdělávání jsou zahrnuty:

1. Věcné podmínky
2. Životospráva
3. Psychosociální podmínky
4. Organizace
5. Řízení mateřské školy
6. Personální a pedagogické zajištění
7. Spoluúčast rodičů“ (RVP PV, 2006, str. 32).

Nyní bychom navázaly na téma spoluúčast rodičů, ze které vychází tato bakalářská práce. Proto si nejprve ujasníme základní výňatky z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání k problematice spolupráce mateřské školy s rodiči dětí.

RVP PV objasňuje, že; „Spoluúčast rodičů na předškolním vzdělávání je plně vyhovující, jestliže:

- „Ve vztazích mezi pedagogy a rodiči panuje oboustranná důvěra a otevřenost, vstřícnost, porozumění, respekt a ochota spolupracovat. Spolupráce funguje na základě partnerství.
- Pedagogové sledují konkrétní potřeby jednotlivých dětí, resp. rodin, snaží se jim porozumět a vyhovět.
- Rodiče mají možnost podílet se na dění v mateřské škole, účastnit se různých programů, dle svého zájmu zde vstupovat do her svých dětí. Jsou pravidelně a dostatečně informovaní o všem, co se v mateřské škole děje. Projeví-li

zájem, mohou se spolupodílet při plánování programu mateřské školy, při řešení vzniklých problémů apod.

- Pedagogové pravidelně informují rodiče o prospívání jejich dítěte i o jeho individuálních pokrocích v rozvoji i učení. Domlouvají se s rodiči o společném postupu při jeho výchově a vzdělávání.
- Pedagogové chrání soukromí rodiny a zachovávají diskrétnost v jejích svěřených vnitřních záležitostech. Jednají s rodiči ohleduplně, taktně, s vědomím, že pracují s důvěrnými informacemi. Nezasahují do života a soukromí rodiny, varují se přílišné horlivosti a poskytování nevyžádaných rad.
- Mateřská škola podporuje rodinnou výchovu a pomáhá rodičům v péči o dítě; nabízí rodičům poradenský servis i nejrůznější osvětové aktivity v otázkách výchovy a vzdělávání předškolních dětí.“

(RVP PV, 2006, str. 35-36).

RVP PV také uvádí v kapitole Povinnosti předškolního pedagoga, že; „Ve vztahu k rodičům má předškolní pedagog:

- Usilovat o vytváření partnerských vztahů mezi školou a rodiči
- Umožňovat rodičům přístup za svým dítětem do třídy a účastnit se jeho činností
- Umožňovat rodičům účastnit se na tvorbě programu školy i na jeho hodnocení
- vést s rodiči dítěte průběžný dialog o dítěti, jeho prospívání, rozvoji a učení“

(RVP PV, 2006, str. 45).

3 Metody a formy pro spolupráci s rodinou

Veškeré požadavky na spoluúčast rodičů na předškolním vzdělávání, které jsou objasněny v rámcovém vzdělávacím programu, byly už mnohokrát rozebírané v mnoha jiných publikacích. O spolupráci mezi rodiči a výchovnými institucemi bylo napsáno

velké množství úvah a pedagogové se nad touto problematikou zamýšleli, hledali formy a způsoby pro spolupráci mezi rodinou a školními institucemi.

„Čím je rodina blíže ke škole svým výchovným zaměřením, tím úspěšněji a snadněji probíhá učebně výchovná práce školy, čím je dále, tím probíhá pomaleji a nesnadněji.“ (Kočková, 1958, str. 7). Takto hovoří o spolupráci Marie Kočková ve své publikaci *Spolupráce školy s rodiči*. Ve své knize píše také o sdružení rodičů a přátel školy. Na to se i v současném školství klade veliký důraz. Většinou každá základní škola, nebo mateřská škola má své sdružení, nebo radu rodičů.

Nejdůležitějším krokem, jak vhodně rodiče přesvědčit o spolupráci a navázat s nimi bližší kontakt, je nabídnout možnosti pro společné setkávání. Velmi zajímavě o tomto prvním setkání pojednává kniha Zdenky Kreislové, *Krok za krokem 1. Třídou* (2008). Tato kniha je sice zaměřená již na školní prostředí, ale lze si z kapitoly o spolupráci vzít inspiraci například i pro práci a tzv. „prolomení ledů“ s rodiči v mateřské škole. V kapitole se autorka zabývá cílem prvního pracovního setkání s rodiči. „Navázat partnerské vztahy s rodiči žáků. Domluvit se na pravidlech vzájemné spolupráce (kdy a kde se budeme setkávat, jakým způsobem se budeme kontaktovat, způsob předávání informací...Dát prostor pro vzájemné seznámení rodičů.“ (Kreislová, 2008, str. 44). Autorka knihy v kapitole také vystihuje, na co by učitel neměl opomenout. „Na prvním místě je zajištění bezpečného a příjemného prostředí. Určitě si promysleme uspořádání třídy, aby mohli rodiče mezi sebou dostatečně komunikovat.“ (Kreislová, 2008, str. 44). Pokud učitel chce první setkání s rodiči pojmout zábavnější formou a odlehčit atmosféru, určitě se v kapitole dočte zajímavých nápadů na různé činnosti. „Aktivita s fotografiemi (vybereme je při příchodu rodičů). Fotografie dětí rozložíme uprostřed kruhu a požádáme rodiče, aby si je pozorně prohlédli. Odhadujeme, čí dítě je na fotografii a postupně si fotografie předáváme. Oslovený rodič vždy potvrdí správnost, představí své dítě a doplní větu: *Jsem na své dítě pyšný/á, protože...*“ (Kreislová, 2008, str. 45). Takto může vypadat jedna z činností, které autorka knihy uvádí.

Když máme s rodiči vytvořen bližší vztah, je velmi důležité ho dále rozvíjet a udržet si ho. Proto dalším krokem může být seznámení rodičů s prací paní učitelky. Pokud rodič zjistí, co práce učitele obnáší, více si ho váží a je schopen sám více přemýšlet nad výchovou a vzděláváním svého dítěte. „Rodičům se má především dát

možnost, aby poznali školu, její život i práci.“ (Kočková, 1958, str. 127). Nejdůležitější na celé komunikaci je vzájemná ochota, vstřícnost a důvěra. Pokud rodič cítí, že učitel nejeví zájem o jeho názory a dotazy a příliš nestojí o jeho přítomnost, nemůže komunikace fungovat a celý partnerský vztah se naruší. „Rodiče musí cítit, že všechno, co učitel podniká, je prospěšné jejich dětem; pak učiteli věří a snaží se mu pomáhat. Rodiče musí ovšem také cítit, že jsou škole a učiteli partnerem vítaným, rovnocenným. Musí cítit, že jsou složkou, jejíž pomoc je uznávána.“ (Kočková, 1958, str. 127).

O tom, že je komunikace mezi rodiči a učiteli velmi důležitá, píše i Králíková a Singerová - Nečesaná v publikaci Rodina a škola ve výchovné spolupráci. „Rodiče by měli s učitelkami v mateřské škole pravidelně hovořit o tom, jak dítě prožilo den a jak se chovalo. I sebekratší rozhovor může mnohé vyjasnit a usnadnit. Je třeba znát program činnosti mateřské školy a doma na něj navazovat. Také vzájemná úcta a klidná a rozumná reakce na případné stížnosti učitelky přispějí k dobré spolupráci a výchově dítěte prospějí.“ (Králíková, Singerová – Nečesaná, 1985, str. 20). Autoři těchto knih, které se zabývají spoluprácí a komunikací považují uvážlivé a klidné chování za velmi důležité, jak ze strany rodičů tak i učitelů.

Jako měly různé alternativní programy svůj vývoj, tak i vztahy mezi rodiči a vzdělávacími institucemi se postupem času vyvíjely a zdokonalovaly. Škola a/versus/rodina od Rabušicové a kol. (2004) v první kapitole pojednává o vývoji zapojování rodičů do školního vzdělávacího procesu a o modelech vztahů mezi rodinami/rodiči a školami/učiteli a to od 60. let do současnosti v Evropě. Dále také navazuje na to, co konkrétně oblast vztahů školy a rodiny zahrnuje. „Můžeme je shrnout takto:

- Podoby zapojení rodičů do vzdělávacího procesu ve škole – rodičovské role ve vztahu ke škole
- Komunikace mezi rodinou a školou, respektive mezi rodiči a učiteli
- Aktivity školy vůči rodině a formy spolupráce mezi školou a rodinou
- Rodiče jako přímí účastníci vzdělávacího procesu ve škole
- Rodičovské vzdělávání (vzdělávání rodičů)“

(Rabušicová a spol., 2004, str. 17).

V publikaci Škola a/versus/rodina od Rabušicové a kol. (2004) se také další z kapitol zabývá rolemi rodičů ve vztahu ke škole, které jsou založeny na teoretických konceptech a empirických zjištěních. Publikace zahrnuje také případové studie, například kapitola Mateřská škola a rodiče. Jde o případovou studii, která byla realizována v mateřské škole s programem Začít spolu, která se zaměřuje na spolupráci s rodiči. Případová studie obsahuje charakteristiku mateřské školy, rozhovor s paní ředitelkou dané mateřské školy, o východiscích, vzniku a historii programu Začít spolu. Také o sdružení rodičů, co od tohoto sdružení ředitelka očekává aj. Hovoří zde o způsobech komunikace s rodiči, jak po stránce formální, tak i neformální. „Jak vyplývá z programu „Začít spolu“, spolupráce s rodiči je jedním z jeho základních stavebních kamenů. Je zakomponována například do sledování vývoje dítěte, do diagnostiky potřeb dítěte a do stanovování dalších kroků v jeho podpoře a rozvoji.“ (Rabušicová a spol., 2004, str. 114). Na konci kapitoly se hodnotí spolupráce ze strany rodičů, vedení a učitelů. Jejich výpovědi a názory. Autorka knihy hledá shody a rozdíly v tvrzeních všech zúčastněných v případové studii. Závěrem shrnuje veškeré ideje programu Začít spolu. „Opakovaně se zdůrazňuje, že smyslem komunikace a spolupráce s rodinami dětí je především diagnostikování potřeb každého dítěte a jeho rozvoj ve všech oblastech. Tím jsou dány základní kontury vztahů s rodiči, jež tato mateřská škola naplňuje. Podstatné je, že z různých vyjádření, dokumentů i pozorování je zřetelné, že se nejedná jen o přijetí vnějškových projevů spolupráce s rodiči v podobě konkrétních aktivit, technik komunikace a podobně, ale především o přijetí „filozofie“, z nichž tyto aktivity přicházejí.“ (Rabušicová a spol., 2004, str. 121).

Veškeré publikace, které se vztahují ke spolupráci mezi rodiči a školou, nejsou psány konkrétně pro školy mateřské, ale pokud se nad tím zamyslíme, tak zjistíme, že se požadavky shodují. Naopak si lze brát inspiraci jak ze základních, tak i mateřských škol vzájemně.

4 Program Začít spolu (Step by Step)

Vzhledem k tomu, že se autorka ve své bakalářské práci zabývá formami spolupráce mezi rodinou a školou v předškolním věku, konkrétně v mateřských školách, dále naváže na program Začít spolu, který již nastínila v závěru předchozí kapitoly.

Program ve svých východiscích a vzdělávacích strategiích akcentuje spolupráci mezi mateřskou školou a rodinou a přináší mnoho inspirací pro navázání kontaktů mezi rodinou a mateřskou školou. Autorka se bude zabývat vývojem, hlavními východisky, prostředím, strukturou dne v programu Začít spolu a nakonec standardy, ze kterých program Začít spolu vychází.

4.1 Vývoj programu Začít spolu

„Předškolní výchova po roce 1989 si podobně jako mnoho jiných oblastí v České republice hledala své cesty, které by korespondovaly se změněnými společenskými poměry. První opojení ze svobody pominulo a bylo třeba zamýšlet se nad tím, jak a kudy dál.“ (Gardošová, Dujková, 2003, str. 9).

Vzniklo mnoho nových směrů a trendů ve výchově. Jedním z nich je i program Začít spolu. O programu Začít spolu také pojednává kniha Vzdělávací program Začít spolu, metodický průvodce pro 1. stupeň základní školy od Krejčové a Kargerové.

„Začít spolu (v mezinárodním označení Step by Step) je vzdělávacím programem, který v současné době realizují učitelé ve 29 zemích světa (zejména střední, jihovýchodní a východní Evropy – např. na Slovensku, v Maďarsku, Estonsku, Slovinsku, Chorvatsku...). Jednou ze základních idejí programu je podpořit v těchto zemích rozvoj pluralitních společností fungujících na základě demokratických principů a dále umožnit dětem zažít výchovu a vzdělávání, jež by byly v souladu s demokratickými principy, respektovaly osobnost žáků, vedly je ke kritickému myšlení a odpovědnému jednání.“ (Krejčová, Kargerová, 2003, str. 12).

V knize se dále uvádí a považujeme za velmi důležité zmínit i v této bakalářské práci síť Sorosových nadací (Open Society Funds), která společně s neziskovou organizací Children's Resources International (Washington, D.C.) zpracovala program Step by Step a zajistila tak finanční i metodickou podporu. Celý tento program je zaštitěn mezinárodní asociací ISSA, International Step by Step Association. (Krejčová, Kargerová, 2003).

Co se týká Step by Step v České republice, je k dispozici internetová stránka www.sbscr.cz. Velmi přehledně dává nahlédnout do informací týkajících se programu

Začít spolu. Na této stránce se lze dočíst o týmu programu Začít spolu, o jejich projektech, aktivitách a historii. Tým Step by Step neopomíná ani na své cíle a poslání. Je zde uvedeno, jak se tento program v České republice rozvíjel. V roce 1994 bylo nadací Open Society Found Praha a Magistráty, či obecními úřady osloveno několik ředitelek mateřských škol s nabídkou realizace programu Začít Spolu ve svých třídách. Pak už následovalo vzdělávání učitelek a ředitelek. Ziskávaly zkušenosti a potřebné informace ke vzdělávání v novém programu. Zpočátku byl velkou pomocí tzv. rodinný koordinátor, který měl za úkol aktivně zapojovat rodiče do chodu mateřské školy i mimo ni. Aplikovaly se pedagogické přístupy zaměřené na dítě a umožňovaly individuální přístup k dítěti, partnerství rodiny, školy i širší komunity a také inkluzi dětí se speciálními potřebami. Později, roku 1996 vznikly i základní školy, které plynule navazovaly na mateřské školy s programem Začít spolu. V roce 1997 se program Začít spolu dostával do povědomí i studentům pedagogických fakult. (www.sbscr.cz, 15. 2. 2012).

„V současné době uplatňuje v různé míře metodiku programu Začít spolu více než 100 mateřských škol a 70 základních škol.“ (Kargerová, Krejčová, Maňourová, 2011, str. 1). Organizace Step by Step ČR přispívá svými aktivitami k demokratizaci, humanizaci a vyšší efektivitě vzdělávání v České republice, otevřené společnosti a zapojení do evropských kultur. Program Začít spolu zabraňuje předsudkům o jiných kulturách a národnostech. (Kargerová, Krejčová, Maňourová, 2011).

4.2 Hlavní východiska programu Začít spolu

„Program Začít spolu buduje základy pro postoje, znalosti a dovednosti životně důležité pro člověka, který se bude vyrovnávat s nároky a problémy 21. století. Přípravuje děti na to, aby se v budoucnu aktivně zajímaly o učení, uměly se samy aktivně a efektivně učit, učení je bavilo a nebylo pro ně spojeno s nadměrným stresem. Program oceňuje a podněcuje rozvoj těch charakteristických rysů osobnosti, které budou v rychle se měnící době obzvláště potřebné. Patří k nim zejména; schopnost přijímat změny a aktivně se s nimi vyrovnávat, schopnost kriticky myslet, umět si vybírat, nést za svou volbu odpovědnost, schopnost rozpoznávat problémy a řešit je, představitost a tvořivost, zájem a odpovědnost vůči společenství, obci, zemi a prostředí,

ve kterém žijeme.“ (Krejčová, Kargerová, 2003, str. 13). Krejčová s Kargerovou také kladou důraz na individuální přístup k dítěti a partnerství jak školy s rodinou, tak i širší komunity. Mezi další východiska Krejčová s Kargerovou řadí i práci s dětmi se speciálními potřebami, buď nadprůměrně nadané, nebo s vývojovými poruchami učení aj.

Dalším velmi důležitým znakem programu Začít spolu jsou tzv. centra aktivit. Krejčová a Kargerová o tom pojednává takto; „Pracovní koutky označujeme jako centra aktivit. V centrech aktivit se děti učí přímou zkušeností. Mají v nich prostor pro práci, hru, experimentování a manipulaci s různými předměty a materiály. Poskytuje prostor jak pro práci individuální, tak pro práci skupinovou. Děti se v nich učí od sebe navzájem, nápodobou a pozorováním.“ (Krejčová, Kargerová, 2003, str. 58). Krejčová a Kargerová v tom vidí výhodu přirozené komunikace mezi dětmi během práce, ale také především přirozený rozvoj spolupráce a samostatnosti.

Každá mateřská škola s programem Začít spolu má zavedená podobná centra aktivit, která jsou přizpůsobená prostorovým možnostem třídy.

Mezi centra aktivit patří:

- Domácnost
- Ateliér
- Dílna
- Knihy a písmena
- Dramatika
- Pokusy a objevy
- Kostky
- Manipulační a stolní hry
- Voda – písek
- Hudba
- Školní zahrada

Mezi další hlavní východiska programu Začít spolu patří bezesporu spolupráce s rodinou. Je to především téma, na které se v této bakalářské práci zaměřujeme, a proto uvedeme několik hlavních stěžní.

Gardošová a Dujková (2003) v kapitole Spolupráce s rodinou, hovoří o způsobech, jakými může spolupráce mezi rodinou a učiteli probíhat, mezi teorií také uvádí několik konkrétních příkladů z praxe.

„Spolupráce s rodinou je jedním z hlavních principů programu Začít spolu a v plné míře naplňuje záměry Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.“ (Gardošová, Dujková, 2003, str. 121).

„Spolupráce rodičů v programu Začít spolu může probíhat různými způsoby. Jsou jimi například:

- Zapojení rodičů ve třídě
- Porady učitele s rodiči
- Návštěvy doma
- Dohoda mezi rodinou a školou
- Tvorba individuálních plánů pro děti
- Čas odchodů a příchodů
- Půjčování hraček a knih
- Pomoc při pořádání akcí pro děti“ (Gardošová, Dujková, 2003, str. 121).

„Neformální formou spolupráce a komunikace s rodiči jsou:

- Nástěnky
- Zápisníky dětí, které slouží k písemné komunikaci mezi rodiči a pedagogy
- Dotazníky (např. o zájmech dětí)
- Zpravodaje a školní časopis vydávaný podle možností v mateřských školách pro rodiče“ (Gardošová, Dujková, 2003, str. 121).

Gardošová a Dujková pokládá také za velmi důležité účast rodičů, nebo příbuzných (sestřenice, sourozenci, babičky aj.) přímo ve třídě. Do činností se mohou zapojovat i jako dobrovolní asistenti. Existují ale i takové případy, kdy se rodič ostýchá vůbec

vejít do třídy, natož se zúčastňovat vzdělávacích aktivit společně s paní učitelkou. Jak uvádí Gardošová a Dujková, důvody k obavám ze spolupráce mohou být následující:

- „Ve spolupráci s učiteli se rodiče cítí nejistí, mateřskou školu celkově a zvláště pak třídu považují za prostor, ve kterém pracují výhradně učitelé
- Nejsou si jisti, zda je učitelé ve třídě opravdu chtějí, a možnost být se svým dítětem ve třídě je pro většinu rodičů nezvyklá
- Obávají se, že udělají chybu
- Nevědí, co mají dělat, a nechtějí způsobit zmatek
- Myslí si, že nemají čím přispět
- Nejsou jim jasná pravidla ve třídě

Proto je důležité, aby se komunikace učitele s rodiči opírala o přístup vstřícnosti a vítanosti – aby rodiče své aktivní spoluúčasti na výchově dítěte s učitelem uvěřili a mohli si na ni zvyknout. Pokud se tento proces daří, pak členové rodiny získávají:

- Pocit sounáležitosti s programem – přijmou jej za svůj a mohou se podílet na jeho průběhu
- Naučí se dívat na své dítě ve vztahu k ostatním – pochopí, že se stává členem širšího společenství, než je rodina
- Poznají více z vývoje dítěte
- Postupně poznají a naučí se respektovat vyučovací tým
- Podpoří proces domácími aktivitami
- Poznají prostředí a kamarády, o kterých jim děti vyprávějí
- Mohou navázat přátelské vztahy s jinými rodiči“

(Gardošová, Dujková, 2003, str. 123)

„V programu Začít spolu jde také o to, aby učitel s rodinou pravidelně mluvil o pokrocích dítěte, aby společně plánovali a hodnotili krátkodobé i dlouhodobé cíle, ujasňovali si postupy k jejich dosažení. K tomu slouží setkání učitelů s rodiči – dochází k nim zpravidla třikrát ročně (září, leden, červen).“ (Gardošová, Dujková, 2003, str. 124). Gardošová a Dujková považují za důležité, aby si při těchto schůzkách vyměňovali rodiče i učitelé informace vzájemně, nikoliv aby vše vycházelo jen ze stran učitelů.

Jako další neobvyklou činností, která se týká spolupráce a bližší komunikace, jsou návštěvy v rodinách. „Návštěvy v rodinách jsou velmi důležité k tomu, aby si dítě dokázalo „propojit“ prostředí doma s prostředím školy.“ (Gardošová, Dujková, 2003, str. 125). Jako významnou roli považuje Gardošová a Dujková (2003) také pobyt rodičů ve třídě, obzvláště při adaptaci. Dítě se s přítomností rodiče cítí bezpečněji. Kapitola Spolupráce s rodinou doplňují aktivitami rodičů například při návštěvách divadla, exkurzích, ozdravných pobytech aj. Zmiňují se také o Radě rodičů, která je podmíněná ochotou rodičů zúčastňovat se.

Uvedeme také další pohled na zapojení rodin do práce školy v publikaci od Evy Lukavské, s názvem Pozor, děti! „Členové rodin jsou většinou pro děti lidmi blízkými a milými. Proto je snaha, aby byl vytvářen prostor pro vstup členů rodiny do školy. Vytváří se tak předpoklad, že bude minimalizováno napětí, které je historicky dáno mezi dvěma socializačními institucemi – rodinou (jako víceméně uzavřeným systémem) a školou (systémem otevřeným). Rodina se tak postupně stává aktivním spolutvůrcem programu školy.“ (Lukavská, 2003, str. 46).

4.3 Průběh dne v mateřské škole s programem Začít spolu

Průběh dne není v každé mateřské škole Začít spolu vždy stejný. Samozřejmě se berou ohledy na délku činností a spontánní činnosti dětí. I přesto se některá rozdělení dne na různé aktivity shodují. Autorka uvede tedy program tak, jak by měl podle programu Začít spolu vypadat a dovolí si jej porovnat s mateřskou školou, ve které prováděla praktickou část této bakalářské práce.

Příchod dětí a ranní úkol. Podle knihy Začít spolu, metodický průvodce pro předškolní vzdělávání od Gardošové a Dujkové (2003), je hlavním cílem volný přechod a adaptace dítěte z domova do třídy. Využívají proto jednoduchého úkolu, který dítě plní s rodiči. Učitelé tak chtějí zabránit způsobu, jakým v mnoha jiných mateřských školách rodiče své děti do tříd přivádějí. Rána bývají hektická a probíhají ve spěchu a stresu. Opět to není ale v každé mateřské škole stejné. Mateřská škola, ve které autorka prováděla výzkum, od této činnosti opustila. Důvodem byl nedostatek prostoru

v případech, že když se ve třídě sešlo dvacet pět dětí a k nim jeden rodič, scházelo místo a prostor na vypracování těchto ranní úkolů.

Volné hry a činnosti v centrech aktivit. Pokud bychom měli navázat na ranní úkol, jak je uvedeno podle Gardošové a Dujkové (2003), volné hry a činnosti záleží na volbě dětí. Každé dítě si vybere libovolně nějaké centrum aktivit a volně naváže jakoukoliv aktivitou, buď sám, nebo stále se svým rodičem. Mezi osmou a devátou hodinou mají děti svačinu. Pokud je rodič ve třídě stále přítomen, může vypomáhat jako asistent. Paní učitelce vypomáhat s organizací během svačiny.

Ranní kruh. Cílem je především naslouchat druhému, seznámit děti s tématem, které je během dne čeká. Děti mají obvykle možnost volby a mohou si určit, jaké aktivitě se budou chtít věnovat. „Všichni účastníci ranního kruhu – učitelka, děti, rodiče, asistenti – se usadí (na koberec nebo polštářek). Tvar kruhu symbolizuje partnerství všech jeho členů, stmeluje, všichni jsou jeho součástí, nikdo zde není nadřazený ani podřízený. Kruh je symbolem rovnosti, spoluzodpovědnosti.“ (Gardošová, Dujková, 2003, str. 21-22). V kruhu mají učitelé s dětmi pravidlo. Pokud jedno dítě hovoří, ostatní mu neskáčou do řeči. Aby měly děti stále toto pravidlo na vědomí, pomáhá jim nějaký předmět (hračka), který je vždy v ruce mluvícího dítěte. Jsou ale také děti, které v kruhu mluvit nechtějí, a tak předmět předají dalšímu kamarádovi. Nikdy nejsou do ničeho nuceni. „Vzájemné sdílení je důležitým prvkem pro psychohygienu, rozvoj empatických dovedností a k posílení pocitu sounáležitosti mezi všemi dětmi. Přijetí ostatními napomáhá vlastnímu sebepřijetí a rozvoji sebeúcty. Tím vším děti poznávají samy sebe, získávají důležité sociální zkušenosti a učí se vycházet s lidmi.“ (Gardošová, Dujková, 2003, str. 22). Rodič se během ranního kruhu může rozhovoru zúčastnit také, stejným způsobem jako ostatní děti, a tak se vyjádřit k danému tématu, ke třídě, paní učitelce atd. Pokud je rodič do třídy pozván například v rámci své zajímavé profese, která zapadá do třídního tématu, má prostor pohovořit o tom, jak jeho práce probíhá a podělit se s dětmi o zajímavosti ze svého zaměstnání. Stejně tak rodič, který má jinou národnost, může děti seznámit se zvyky, tradicemi a jiným stylem života.

Tělovýchovná chvílka. Během tělovýchovné chvílky jsou zařazeny buď zdravotní cviky, pohybové hry a činnosti. Tak to bývá stejné ve všech mateřských

školách s tím rozdílem, že v programu Začít spolu se děti po cvičení opět sejdou v kruhu, kde se dozví, co dalšího je ten den čeká a jakým činnostem se budou věnovat. (Gardošová, Dujková, 2003). V praxi to je velmi proměnlivé. Není zvykem, že se tento druhý kruh provádí každý den. Záleží na rodiči, zda se také zúčastní tělovýchovné chvílky. Většinou je na přání svého dítěte vyzván k aktivnímu zapojení, a tak se dále více prohloubí vztah rodiče, paní učitelky a dětí.

Hry a činnosti na dané téma v centrech aktivit. „Když se děti seznámí s programem dne, vezmou si svou značku, prohlédnou si připravené činnosti v jednotlivých centrech aktivit a svůj symbol připevní ke zvolené nabídce činností na nástěnce.“ (Gardošová, Dujková, 2003, str. 26). V mateřské škole, ve které autorka realizovala praktickou část k bakalářské práci, nevyozorovala, že by se takto striktně věnovali rozdělení pomocí značek. Buď rozdělení vyplynulo ze zájmu dětí, nebo po domluvě s paní učitelkou. Při práci v centrech aktivit se rodič podílí nejvíce. Může tak vypomáhat v organizaci paní učitelce. Děti se rozdělí do menších skupin. Pokud se jedná o pracovní, nebo výtvarné činnosti, rodič dostane od paní učitelky podrobné instrukce, jak by práce měla probíhat, co děti zvládnou bez pomoci a naopak, v čem by se dětem mělo vypomáhat.

Hodnotící kruh. „Po ukončení činností se děti opět sejdou v kruhu, kde mohou zhodnotit, jak se jim v CA pracovalo, které činnosti je nejvíce zaujaly, s kým se jim dobře pracovalo a kdo jim v práci pomohl nebo poradil, co nového se v ten den děti naučily, objevily.“ (Gardošová, Dujková, 2003, str. 28). V praxi většinou takové hodnocení probíhá během činností, nebo později při spontánním a neřízeném rozhovoru s učitelkami, nebo vzájemně mezi dětmi. Rodič se také může vyjádřit, pochválit práci dětí a sdělit své dojmy ze společné práce.

Pobyt venku. Gardošová a Dujková (2003) uvádí možnost využívat pomůcky a klást důraz na přirozený pohyb dětí, jako je prolézání, skákání, šplhání, běhání aj. Co se týká ostatních venkovních aktivit, jako je např. sportovní den, výlety mateřské školy, návštěvy divadel, muzeí, může se rodič zúčastnit také. Je také nápomocen v rámci organizace a bezpečnosti dětí. Samozřejmě hlavní odpovědnost za bezpečnost dětí zodpovídá stále učitel.

Hygiena, příprava na stolování, oběd. „Děti jsou vedeny k sebeobsluze a samostatnosti. Mohou si samy chystat prostírání, rozdávat příbory, obsloužit se a po jídle si uklidit. I u oběda má dítě možnost nabrat si tolik jídla, kolik sní.“ (Gardošová, Dujková, 2003, str. 28-30).

Po obědě nastává jen odpolední odpočinek – spánek a jeho alternativy. „Děti mohou odpočívat s oblíbenou plyšovou hračkou, knížkou nebo vlastním polštářkem. Je tolerována i snížená potřeba spánku, vždy však po domluvě s rodiči.“ (Gardošová, Dujková, 2003, str. 31). Autorka vyzorovala, že během odpočinku starší děti, především předškoláci, mají po skupinkách různé zájmové kroužky, jako je například anglický jazyk.

Odpolední hry a činnost do odchodu dětí domů. „Odpoledne se děti mohou rozhodnout a pracovat na dané téma v CA nebo si vyberou činnosti podle vlastního uvážení.“ (Gardošová, Dujková, 2003, str. 31). Odpoledních činností se většinou rodiče nezúčastní, nejvíce jsou zapojováni v dopoledních, řízených činnostech a v mimoškolních aktivitách.

4.4 Standardy programu Začít spolu (ISSA)

Nyní se dostáváme k nejdůležitějšímu stěženi této bakalářské práce, která se bude odrážet hlavně v praktické části. Zaměříme se podrobně na formy a strategie pro spolupráci mezi rodinou a mateřskou školou v programu Začít spolu.

Začít spolu (v mezinárodním označení Step by step) je vzdělávacím programem, který se snaží umožnit dětem výchovu a vzdělávání, které by bylo v souladu s demokratickými principy, respektovaly osobnost žáků, vedly je ke kritickému myšlení a odpovědnému jednání. Zdůrazňuje individuální přístup k dítěti, udržuje partnerství školy a rodiny a představuje pedagogický přístup orientovaný na dítě. Tento program je v souladu s požadavky Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a nabízí efektivní cesty k osvojování klíčových kompetencí. Za rozvojem klíčových kompetencí u žáků však stojí v první řadě kvalita vyučujícího učitele. Můžeme mít mnoho dokumentů, které ideální výuku popisují, ve skutečnosti však záleží především na učiteli, na jaké úrovni a s jakým elánem a zájmem svou profesi vykonává. „Kvalita učitelů je považována za

klíčový faktor, který zásadním způsobem ovlivňuje kvalitu školního vzdělávání. Některé výzkumy prokázaly, že má větší vliv na vzdělávací výsledky žáků než např. kvalita kurikula nebo materiální podmínky a vybavení škol.“ (Hattie 2003, Barber-Mourshed 2007, in Spilková, Tomková a kol., 2010). Program Začít spolu na tuto skutečnost myslí a jeho kvalita je jasně definována prostřednictvím Mezinárodních profesních standardů ISSA: Kompetentní učitelé 21. století (Kargerová, Krejčová, Maňourová, 2011), které formulují požadavky na učitele, na dovednosti, postoje a strategie, které jsou od učitele pracujícího v tomto programu očekávány. „Jsou to první kvalitativní standardy implementované do české vzdělávací soustavy a jsou i v souladu s trendy v českém školství a s požadavky na kvalitu vzdělávání v zemích Evropské unie.“ (Spilková a kol., 2005, str. 306). Standardy jsou tvořeny oblastmi výchovně-vzdělávacího procesu, kterými jsou:

- „Komunikace
- Rodina a komunita
- Inkluze, rozmanitost a demokratické hodnoty
- Plánování a hodnocení
- Výchovně vzdělávací strategie
- Učební prostředí
- Profesní rozvoj“ (Kargerová, Krejčová, Maňourová, 2011, str. 2).

Z těchto oblastí podrobněji v následujícím odstavci uvádíme oblast standardů Rodina a komunita, tedy spolupráce s rodinou, která je klíčová pro tuto bakalářskou práci. Každá z těchto oblastí je doplněna o kritéria, která jsou dále specifikována pozorovatelnými indikátory.

- „Učitel utváří partnerský vztah s rodinami dětí, nabízí rodinám i dalším členům komunity možnost zapojit se do výchovy a vzdělávání dětí, zapojit se do života učící se společnosti.
 - ✓ Učitel zapojuje rodiče dětí i členy rodiny a komunity do vzdělávání dětí, umožňuje jim aktivní vstup do výuky, vítá jejich přítomnost ve třídě v průběhu vyučování.

- ✓ Učitel dává rodičům příležitost spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje jejich dětí.
- ✓ Učitel zapojuje rodiny dětí do rozhodování o věcech souvisejících s životem třídy/školy.
- Učitel užívá formálních i neformálních komunikačních strategií ke sdílení informací o pokrocích v učení dítěte a dalších informací.
 - ✓ Učitel je v pravidelném kontaktu s rodiči dětí, průběžně je informuje o pokrocích, vzdělávacích cílech vyplývajících z kurikula, o akcích třídy/školy a to prostřednictvím osobních setkání i písemných materiálů.
 - ✓ Učitel pravidelně komunikuje s rodinami s cílem poznat rodinné prostředí dětí, a tím lépe porozumět jejich silným stránkám, zájmům, potřebám.
 - ✓ Učitel vytváří příležitosti, v nichž se rodiny mohou od sebe učit navzájem a vzájemně se podporovat.
 - ✓ Učitel zachovává důvěrnost informací týkajících se rodin a dětí.
- Učitel využívá k obohacení vzdělávání nabídky zdrojů, které mu poskytují rodiny dětí i širší komunita.
 - ✓ Učitel navazuje kontakty a vytváří přátelské vztahy s lidmi, organizacemi a institucemi, které mohou obohatit vzdělávání dětí, získává od nich odbornou i materiální podporu, umožňuje dětem v rámci výuky vstoupit s těmito lidmi do kontaktu (exkurze, návštěva ve třídě).
 - ✓ Učitel pomáhá rodičům orientovat se jakým způsobem získávat potřebné informace, pomáhá vyhledávat informační zdroje a poradenství potřebné ke zlepšení kvalit učení a rozvoje dítěte.
 - ✓ Učitel do vzdělávání začleňuje obsahy a témata, která korespondují se zkušenostmi dětí ze života ve vlastní rodině/komunitě.
 - ✓ Učitel nabízí rodičům informace a nápady, jak pro děti vytvořit vhodné domácí prostředí k učení, (podnětné) stimulující prostředí a pomáhá rodičům zlepšovat jejich rodičovské kompetence.“

(Kargerová, Krejčová, Maňourová, 2011, str. 13 – 18).

II. EMPIRICKÁ ČÁST

5 Vymezení problému a cíle práce

Pro svou praktickou část si autorka zvolila mateřskou školu, která se zabývá programem Začít spolu. O programu Začít spolu se poprvé dozvěděla na předmětu s názvem Alternativní přístupy k předškolnímu vzdělávání. Na programu Začít spolu autorku nejvíce zaujala spolupráce rodičů a mateřské školy. Způsoby pro spolupráci, které program Začít spolu uvádí ve svých východiscích, ji velmi oslovily a zároveň v autorce vzbudily zvědavost, zda se opravdu způsoby, které v teorii uvádí, aplikují v praxi a pokud ano, do jaké míry. Proto se autorka zaměřila konkrétně na spolupráci rodičů s mateřskou školou a pedagogy.

Autorku nejvíce zajímalo, jakým způsobem lze rodiče přimět k aktivní spolupráci a zájmu o vzdělávání jejich dítěte. Co vlastně zapřičiňuje, že jsou rodiče ve vztahu k mateřské škole tak aktivní. Jak zařídit, aby pedagogové opravdu dokázali rodiče takto angažovat do chodu mateřské školy.

Když autorka procházela veškeré publikace zabývající se programem Začít spolu, dostala se ke standardům programu Začít spolu – Kompetentní učitelé 21. století, Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA. Tato publikace přesně uvádí, jak by spolupráce mezi rodiči a učiteli měla vypadat. Jsou zde velmi přehledně a podrobně vymezeny kritéria a indikátory. Z těchto standardů vycházela také praktická část této bakalářské práce. Kritéria a indikátory využila v rozhovorech s učiteli i rodiči, aby zjistila, do jaké míry jsou využity v praxi a zda odpovídají teoretickým požadavkům. Nakonec autorku zajímal přínos z hlediska učitelů, rodičů a dětí.

5.1 Úkol a cíle práce

Úkolem je popsat implementaci spolupráce dle standardu Začít spolu a zmapovat jejich konkrétní podobu jako ukázkou demokratického přístupu ve výchově v předškolním vzdělávání.

1. Na základě pozorování, rozhovorů a analýzy autentických materiálů (nástěnky, zápisy sdružení OSA, týdenní plány) porovnat oblast standardů spolupráce s rodinou s realizací v praxi vybrané mateřské školy.
2. Zmapovat akce a projekty, které rozvíjí spolupráci s rodinou ve vybrané mateřské škole.
3. Na základě rozhovorů a dotazníků s rodiči a učitelkami mateřské školy identifikovat slabé a silné stránky spolupráce s rodinou ve vybrané mateřské škole.
4. Na základě získaných zjištění formulovat doporučení pro zlepšení spolupráce s rodinou vybrané mateřské školy.

6 Použité metody při výzkumu

Během praktické části, kterou autorka realizovala v mateřské škole s programem Začít spolu v Praze 4, Modřanech, zvolila metodu pozorování. Pozorování realizovala během několika dní v konkrétních třídách. Do pozorování zahrnula také další projekty a aktivity dané mateřské školy, ve kterých se angažovali především rodiče, nebo blízcí příbuzní. Mezi velmi důležité aktivity rodičů patří také sdružení OSA, kterého se také zúčastnila. Mimo pozorování využívala rozhovory s učitelkami a rodiči, které směřovala na kritéria standardů programu Začít spolu. Mezi další metodu zařadila dotazník, který sloužil jako doplňující metoda k rozhovorům s učiteli a rodiči.

6.1 Pozorování

Jak uvádí Průcha; „Pozorování je sledování smyslově vnímatelných jevů, zejm. chování osob, průběhu dějů aj. Předmětem pozorování může být pozorovatel sám (introspekce), jiní lidé, objekty, jevy. Podle míry záměrnosti a formalizovanosti průběhu pozorování rozlišujeme pozorování standardizované, polostandardizované a nestandardizované (volné). Pozorování můžeme dále třídit na terénní a laboratorní, přímé a zprostředkované technickými zařízeními, zúčastněné (pozorovatel se stává členem skupiny, spoluvůrcem dění) a nezúčastněné, systematické a nesystematické.

v pedagogice je pozorování metodou pedagogické diagnostiky a empirického výzkumu.“ (Průcha, 2003, str. 174).

Přímé pozorování autorka prováděla několik dní ve zvolené mateřské škole. Nejprve se zaměřovala na průběh dne konkrétních tříd, poté kladla důraz na pozorování spolupráce rodičů a učitelů v průběhu dne, nebo během projektové výuky a jiných aktivit jako byly např. vánoční dílny, vánoční pečení s maminkami aj.

Zaměřovala se na to, do jaké míry se rodiče zapojují do aktivit a jak velký zájem rodiče projevují, jejich výpomoc pedagogům a práci s ostatními dětmi. Všímal si vzájemných vztahů mezi rodiči a vztahů mezi rodiči s učiteli. Pozorovala, jakým způsobem se rodiče začleňují do kolektivu, jakým způsobem pedagogové interesují maminky do činností a jak využívají jejich přítomnosti. Mimo jiné sledovala průběh a atmosféru všech zúčastněných.

6.2 Rozhovory

„Rozhovor (interview) je výzkumný prostředek používaný při dotazování, spočívající v přímé ústní komunikaci výzkumného pracovníka s respondentem či informantem. Je zaznamenáván na magnetofon či jinak, a pak analyzován z hlediska obsahu rozhovoru, chování respondentů aj. v pedagogickém empirickém výzkumu používán obvykle v kombinaci s písemným dotazníkem.“ (Průcha, 2003, str. 203-204).

Také rozhovory probíhaly ve vybrané mateřské škole, různými způsoby a s rodiči, kteří jsou zapojeni do společného procesu dané mateřské školy. Pokud se autorka zúčastnila projektové výuky, nebo např. vánočních dílen, oslovovala libovolně jednotlivé maminky a během pracovních činností (většinou i výtvarných) prováděla spontánní rozhovor a poté pokládala maminkám předem připravené a strukturované otázky. Většinu rozhovorů prováděla odpoledne, kdy si maminky vyzvedávaly děti v mateřské škole. Ovšem těsně před tím, než si dítě vyzvedly, věnovaly autorce chvíli stranou rušné třídy, v šatnách, a zodpověděly jí několik připravených otázek. S některými rodiči byla předem domluvená na den a čas, kdy se to rodičům hodilo. Snažila se vždy přizpůsobit a vyjít rodičům vstříc. Některé rozhovory proto také probíhaly i ráno, kdy rodiče dítě odvedli do třídy a poté se autorce v klidném prostředí šaten mohli věnovat.

Rozhovory, které autorka prováděla mimo třídu, byly strukturované podle standardů programu Začít spolu. Na rozhovor měla připravené podklady, tedy přesná kritéria, která jsou uvedena ve standardech programu Začít spolu (viz příloha 1.). Pokud si rodič dle daného kritéria nevybavil žádný příklad spolupráce, kritéria dále konkretizovala na přesných příkladech, které jsou také velmi podrobně uvedeny ve standardech Začít spolu, jako rámec obsahové náplně indikátorů (viz příloha 2.). Rodiče odpovídali a z vlastní zkušenosti potvrzovali, zda to tak opravdu funguje a zda se příklady, které jsou uvedené v teorii, odráží i v praxi. Z těchto rozhovorů autorku nejvíce zajímalo, jak se standardy shodují s přímou prací učitelů a rodičů. Tento rozhovor podle standardů programu Začít spolu prováděla i s jednou paní učitelkou.

Další otázky v rozhovorech, které autorka ve své praktické části použila, byly směřované na názor rodičů na spolupráci a jejich osobní přínos. Z jakého důvodu se zúčastňují těchto aktivit, co jim to přináší, popřípadě, co by na této spolupráci změnili. Tento rozhovor byl prováděn během projektové výuky, nebo jiných společných aktivit.

6.3 Dotazníky

„Výzkumný a diagnostický prostředek ke shromažďování informací prostřednictvím dotazování osob. Podstatou je soubor otázek (výroků) zkonstruovaný podle kritérií vědecké metodologie, předkládaný v písemné formě. Objektivnost získaných výsledků závisí významně na formulaci otázek, výběru respondentů a způsobu zadávání dotazníku.“ (Průcha, 2003, str. 49).

Předchozí rozhovory byly doplněné a rozšířené o dotazníky, ve kterých byly doplňující otázky. Tyto dotazníky autorka buď rodičům předávala osobně po osobním rozhovoru, nebo je rodičům rozdávaly paní učitelky. Na vyplnění dotazníku měli více jak dva týdny. Celkem autorka obdržela zpět 14 vyplněných dotazníků.

Otázky, které byly užity v dotazníku, byly zaměřeny pro rodiče, na jejich osobní výpověď a zvlášť použila autorka také otázky směřované na sdružení OSA, ve kterém se rodiče angažují a pro učitele.

Otázky pro rodiče:

- Kde jste se dozvěděli o programu Začít spolu? (Jak jste našli tuto MŠ, vybírali jste MŠ podle programu Začít spolu?)
- Co je pro Vás důležité na spolupráci s mateřskou školou? (Zapojení do vzdělávání dětí, kontakty s dalšími rodiči, zapojování do rozhodování chodu třídy, průběžné informování o pokrocích dítěte, pomoc učitele v rámci odborného informování aj.)
- Co Vám osobně tato aktivní spolupráce přináší?
- Jaký má tato spolupráce přínos pro Vaše děti?
- Co v rámci spolupráce postrádáte a co očekáváte, popřípadě, zda máte nějaké náměty?

Otázky ke sdružení OSA:

- Co je cílem tohoto sdružení?
- Kam směřujete Vaším působením ve sdružení OSA?
- Co všechno ovlivňuje Vaše sdružení z hlediska chodu a zaměření MŠ?
- Co nejvíce řešíte při schůzkách OSY?

Otázky pro učitele:

- V čem vidíte přínos v angažovanosti a spolupráci rodičů?
- V jakých konkrétních činnostech a aktivitách se rodiče zapojují nejčastěji?
- Jaké činnosti a možnosti spolupráce v průběhu dne rodičům nabízíte?
- Jaké činnosti a možnosti spolupráce rodičům nabízíte mimo průběh dne ve třídě?
- Co je ideálem této mateřské školy v rámci spolupráce s rodiči?

- Co v rámci spolupráce postrádáte a co očekáváte, popřípadě, zda máte nějaké náměty?

7 Výzkumný vzorek

„Mateřská škola se nachází v Praze 4, v klidné lokalitě Modřan, stranou od hlavní dopravní komunikace, přesto je však dobře dostupná vlastní i městskou hromadnou dopravou. K jižně orientované budově ve svahu patří velká zahrada obklopená lesíkem, která umožňuje každodenní pohyb dětí na čerstvém vzduchu a v bezpečném prostředí. Zahrada prošla rekonstrukcí a nyní jsou součástí zahrady moderní hrací prvky. Děti zde mají k dispozici dvě pískoviště, jízdní dráhu pro koloběžky, mlhoviště pro parné dny a další.“ (www.zsangel.cz, 7. 2. 2012).

Mateřská škola byla otevřena 1. 9. 1983. Od roku 1995 je součástí Modřanské základní školy. Roku 1995 se taktéž stala mateřskou školou fungující na programu Začít spolu, které navazuje také na vzdělávání v základní škole. Mateřská škola je v úzké spolupráci s poradenským týmem základní školy, s pedagogicko-psychologickou a logopedickou poradnou, MÚ MČ Praha 12, Kulturním domem K-12. (www.zsangel.cz, 7. 2. 2012).

„Zvláštní péči věnuje škola spolupráci s rodinou. Je otevřená všem rodičům, vítá a umožňuje jim podílet se na činnosti školy jakoukoli formou. Pracovní tým školy nabízí partnerství, vstřícnost a profesionalitu. Již řadu let zde pracuje Výbor rodičů, který se významnou měrou podílí na plánování a realizaci akcí školy, z nichž mnohé se staly již tradičními.“ (www.zsangel.cz, 7. 2. 2012).

Mateřská škola má čtyři třídy. Každou třídu zde může navštěvovat 28 dětí. Z toho dvě třídy mají navíc bilingvní program, tedy dvojazyčnou výuku, která probíhá vždy tři dopoledne v týdnu v anglickém jazyce. Třetí třídu navštěvují děti od tří do pěti let. Poslední čtvrtá třída je pro předškolní děti, nebo děti s odkladem školní docházky, ve které probíhá příprava na přechod do základní školy. (www.zsangel.cz, 7. 2. 2012).

7.1 Bilingvní program

Školního roku 2006/2007 se tato mateřská škola zařadila do sítě bilingvních škol jako reakce na zvýšený zájem rodičů o výuku anglického jazyka. Jedná se o výuku anglického jazyka přirozeným způsobem, kdy se anglický jazyk využívá především jako nástroj ke komunikaci. (www.zsangel.cz, 7. 2. 2012).

7.2 Klub pro batolata – Máma, táta a já

V září roku 2005 byl v mateřské škole zahájen klub pro batolata s cílem umožnit jazykové vzdělání dětem od nejtělejšího věku. Roku 2006 byly otevřené dvě skupiny po osmi dětech, které dochází do klubu pro batolata s rodiči, nebo prarodiči dvakrát týdně. (www.zsangel.cz, 7. 2. 2012).

7.3 Mateřská škola a její vzdělávací program

Nyní bychom chtěly vystihnout základní informace, na čem je založen školní program vzdělávání. Na které oblasti se mateřská škola nejvíce zaměřuje a co nejvíce zdůrazňuje.

„Mateřská škola se snaží ve vzdělávání dítěte o poznávání světa v souvislostech, o rozvoj samostatnosti a volných vlastností dítěte, to vše je podle filozofie této mateřské školy základem, na kterých má v budoucnu stát zdravá a sebevědomá osobnost se správnými životními návyky a postoji, která umí přijímat změny a vyrovnávat se s nimi, je schopna kriticky myslet, poznat a řešit problémy, dokáže si vybrat a nést odpovědnost za svá rozhodnutí. Cílem vybrané mateřské školy je ve spolupráci s rodinou pomáhat dítěti poznat sebe sama, porozumět dění a vztahům v okolním světě, umožnit mu orientovat se v něm, pomocí postupného osvojování kompetencí, které bude ve svém životě potřebovat.“ (www.zsangel.cz, 7. 2. 2012).

Mateřská škola vystihuje a pokládá za důležité, harmonický rozvoj dítěte, který je předpokladem pro uspokojení jeho fyzických i psychických potřeb. (www.zsangel.cz, 7. 2. 2012).

V programu Začít spolu je práce založena na principu integrovaného učení hrou a činnostmi. Vzdělávací obsah mateřské školy je v souladu s RVP PV. Obsahuje

integrované bloky, které jsou propojovány tématy, tematickými kruhy, které se řídí podle dílčích cílů. Dílčí cíle jsou naplňovány velkou škálou činností. (www.zsangel.cz, 7. 2. 2012).

Mezi centra aktivit patří kostky, manipulační hry, ateliér, pokusy a objevy, knihy a písmena, dramatické hry, hudba a domácnost. Na zahradě je k dispozici voda a písek, zahradní prvky, hračky a sportovní náčiní. (www.zsangel.cz, 7. 2. 2012).

„Škola je otevřená rodičům, kteří mohou podle potřeby s dítětem ve třídě zůstat, případně se zapojit do činnosti v některém z center aktivit. Cílem školy je umožnit každému dítěti prožít radostné dětství a rozvíjet jej po stránce fyzické, psychické i sociální v rámci jeho individuálních možností. Role učitele je chápána jako průvodce dítěte na cestě za poznáním.“ (www.zsangel.cz, 7. 2. 2012).

7.4 Sdružení OSA

Podklady o sdružení OSA autorce zprostředkovala samotná organizátorka tohoto sdružení a zároveň jedna z maminek dítěte, které navštěvuje mateřskou školu, ve které prováděla praktickou část této bakalářské práce. Autorka si tento dokument dovoluje použít a zprostředkovat ho i zde v bakalářské práci. Stejnou informaci o tomto sdružení lze najít i na již uvedené internetové stránce.

„Občanské sdružení OSA je samostatnou právnickou osobou a působí při ZŠ a MŠ jako dobrovolné sdružení rodičů žáků základní a mateřské školy.

V rámci své práce při mateřské škole podporuje OSA filosofii MŠ vycházející z výchovně vzdělávacího programu „Začít spolu“. Cílem tohoto programu je ve spolupráci s rodinou pomáhat dítěti poznat sebe sama, porozumět dění a vztahům v okolním světě, umožnit mu orientovat se v něm, pomocí postupného osvojování kompetencí, které bude ve svém životě potřebovat.

OSA pracuje na principu vztahu žák-rodíč-škola. Tento vztah vytváří, prohlubuje a jeho utužováním pomáhá všem stranám. Spolupráce rodičů a školy otevírá nové možnosti zlepšování a zpříjemňování prostředí školy. Pro rodiče přestává být škola odcizenou institucí, ale stává se místem, které mohou spoluutvářet a lépe tak poznávat, kde a s kým jejich děti tráví značnou část svého času. Pro děti je samozřejmě důležitý

pocit, že škola není jen místo, kam je rodiče „odloží“. Ale stává se otevřeným prostorem, kam má přístup právě i jejich rodina, která se podílí nejen na fyzickém rozvoji onoho místa, ale utváří i jeho ducha. Společné aktivity školy, rodičů a žáků pomáhají dětem lépe se v novém prostředí adaptovat a také se s ním identifikovat. Tyto myšlenky OSA uvádí v realitu zejména organizováním rozličných společenských akcí. Často jsou tyto akce spojeny také s nějakým dobročinným účelem a jejich výtěžek je použit na další zvelebování školky. Vezmeme-li za příklad školní rok 2010/2011, tak aktivity OSA zahrnovaly následující akce. Školní rok jsme začali povídáním s rodiči a pro rodiče s názvem „Mýty a klamy dětského stravování“ pod vedením zkušené lékařky a odbornice na výživu a neposledně maminky jednoho z dětí naší MŠ. Pokračovali jsme podzimní zahradní slavností nazvanou „Štrůdlování“. Setkání rodičů a dětí na zahradě MŠ nad napečenými štrůdly různých chutí bylo zpestřeno soutěží mezi třídami o nejdelší sestavený štrůdl. Podzim jsme zakončili svatomartinským lampiónovým průvodem a zimu děti přivítaly s Mikulášem, Čertem a Andělem, kteří dorazili i do MŠ. Adventní čas jsme zahájili Vánočním jarmarkem, kde rodiče prodávali předměty a výrobky převážně s vánoční tematikou. Výtěžek jarmarku pomohl zlepšit vybavení jednotlivých tříd potřebnou elektronikou (v předloňském roce výtěžek umožnil rekonstrukci již nefunkčního mlhoviště na zahradě MŠ a loňský rok znamenal pořízení nového herního prvku tamtéž). Jaro jsme se snažili přivolat provětráním šatníků. Uspořádaný bazar dětského oblečení a související sbírka pomohly k pořízení a instalaci kamerového systému, který hlídá bezpečí našich dětí. Školní rok tradičně zakončujeme přípravou Dětského dne, který je každoročně zcela v režii rodičů a znamená tematické dopoledne plné her a soutěží na zahradě MŠ. Tentokrát se zahrada proměnila v pohádkový les a celá akce se nesla v duchu ochrany přírody ekologické výchovy. V předchozím roce se stala na jedno dopoledne dopravním hřištěm hlídaným Městskou policií. Dále má pro děti OSA každý školní rok připravené jednou měsíčně divadlo, které přijíždí do MŠ a před prázdninami jsme se rozloučili s dětmi překvapením v podobě zábavného vystoupení kouzelníka a v minulých letech třeba dobrodružstvím se sokolníkem.

Činnost OSA je umožněna dobrovolnou prací a příspěvky rodičů. Děkujeme tímto všem, kteří se aktivně podílejí na spoluutváření prostředí, ve kterém naše děti

vyrůstají. Naše práce, pomoc a vynaložená energie se vrací ve spokojených tvářích a úsměvech dětí.“

Sdružení OSA z každé schůze shromažďuje zápisy, ve kterých je uvedeno, co všechno se plánovalo a probíralo. Tento zápis a plán je uveden v příloze 3.

7.5 Učitelky

Přístup k veškerým informacím a aktivitám v mateřské škole autorce této bakalářské práce poskytovaly především učitelky dané mateřské školy. Do mateřské školy poprvé zavítala v rámci souvislé praxe v alternativních zařízeních. Poté od učitelek získala kontakty (e maily, osobní telefonní čísla), tudíž bylo snazší domluvit se na další spolupráci. Paní učitelky byly velmi ochotné a vždy autorce vyšly vstříc. Pokud se plánoval projektový den, na kterém se zúčastnili i rodiče, nebo jiné aktivity pořádané rodiči, vždy se předem paní učitelky s autorkou domluvily na termínech, ve kterých budou všechny činnosti probíhat a měla tak možnost kdykoliv se také zúčastnit. Učitelky autorce byly také k dispozici i v rámci poskytování písemných materiálů týkající se spolupráce s rodinou. Také byly nápomocny i s dotazníky. Již zhotovené dotazníky, které autorka donesla do mateřské školy, rozdávaly rodičům a zároveň je požádaly o jejich vyplnění. Během výzkumu poskytovaly zajímavosti a rozhovory týkající se samozřejmě spolupráce mezi rodiči a mateřskou školou.

Během výzkumu autorka komunikovala celkem se třemi učitelkami.

Učitelka A:

Obětavá a vstřícná. Do práce s dětmi maximálně zapojená. Co se týče vztahů s rodiči, je velmi chválená a taktéž za svou práci obdivovaná a uctívána. S dětmi má velmi kladný vztah. Vzhledem k tomu, že autorka s touto paní učitelkou byla v kontaktu nejvíce, rozhodla se pro krátkou charakteristiku její práce od počátku programu Začít spolu v dané mateřské škole. Použije tedy informace, které ji poskytla v rozhovoru a dovolí si je svými slovy převyprávět.

Na úplném začátku bylo vytipováno několik základních a mateřských škol, které by se mohly zařadit do programu Začít spolu. Mezi ně patřila i mateřská a základní škola, ve které autorka prováděla svůj výzkum. Proto učitelka společně s dalšími učiteli

docházela do mateřské školy X., ve které probíhala různá školení na tento nový program. Poté se zúčastnila mnoha jiných víkendových kurzů. Když se vypracovala, pokračovala se Školičkou. Byl to název pro nultý ročník mateřské školy, ve které autorka prováděla výzkum. Měla syna se zdravotními problémy, proto se tomuto problému více věnovala. Nulté ročníky navštěvovaly děti s určitými vadami, ať logopedickými, zdravotními, tak např. grafomotorickými. Nultou třídu navštěvovali specialisté, logopedi, sociologové, lékaři aj., kteří intenzivně pracovali s dětmi. A takto vzniklo propojení základní a mateřské školy, ve které autorka prováděla praktickou část bakalářské práce.

Jak říkala paní učitelka A, někteří pedagogové, spíše začínající, byli nakloněni novým alternativám, a proto se začali školit. Staří pedagogové odcházeli, protože naopak nebyli schopni se přizpůsobit novým metodám. V roce 2004 nastala ekonomická krize a velký zlom. Stát neměl už tolik peněz na financování těchto alternativních zařízení. Proto dostaly pravomoc obce a ty měly za úkol peníze rozdělit. Začalo se šetřit na mateřských školách, které měly malé třídy a skupinové vyučování. Mateřská škola, ve které jsem prováděla výzkum, byla prvním pilotním projektem, který měl zelenou na vše a měli tak i dostatek financí. Pak ale nastalo finanční omezení a vznikly spádové oblasti. Tudíž rodiče, kteří chtěli jít za projektem, nemohli, protože nepatřili do spádové oblasti. Když program Začít spolu začínal v mateřské škole, ve které autorka prováděla výzkum, byly také možnosti videotréninků a supervize. Také existoval dětský kurátor. Učitelé navštěvovali rodiny. Měli možnost se seznámit se soukromím rodin. Paní učitelka ale zastává svůj názor, že pokud si s maminkami tykáte, začnou s vámi manipulovat a chtějí sami řídit chod mateřské školy. Také vznikaly různé problémy, například si rodiče uspořádávali na zahradách mateřské školy pikniky, a když došlo k úrazům dětí, za vinu odpovídali učitelé. Začleňování rodin do chodu mateřské školy by měla mít svá pravidla a rodič by neměl rozhodovat o něčem, co mu nepřísluší. Samozřejmě spolupráci rodičů vítá.

Učitelka B:

Společně s učitelkou A se v mateřské škole, která vznikala na programu Začít spolu, angažovaly a rozvíjely svou práci. Učitelka B působí velmi klidným dojmem. Má také skvělý vztah jak s dětmi, tak i s rodiči. Je opravdu vidět, že si spolupráce rodičů

váží a ráda se na ni podílí. Také velmi ochotně zodpovídala veškeré autorčiny dotazy a poskytla ji rozhovor.

Učitelka C:

Do této mateřské školy, ve které autorka prováděla výzkum, nastoupila o něco později. Absolvovala také mnoho školení týkajících se programu Začít spolu. Má v oblibě více práci s předškolními dětmi, a proto učí ve třídě Školička, ve které se snaží připravit děti na přechod do základní školy. Se svou třídou také organizuje činnosti, do kterých se zapojují i rodiče a blízcí příbuzní. Má smysl pro humor a k dětem má přátelský přístup.

7.6 Maminky

Maminky, které autorka oslovovala pro rozhovory, nebo dotazníky, byly velmi vstřícné a ochotné. Některé z nich byly více sdílné a některé méně. Tak bylo poznat, zda se do spolupráce angažují ve velké míře, nebo jen příležitostně a do jaké míry se zajímají o práci paní učitelky. Pokud by autorka měla porovnat maminky, které se často a aktivně zapojují do sdružení OSA, je znát, že ví o chodu a aktivitách dané mateřské školy více, než maminky, které o sdružení OSA ví, ale příliš často se nezapojují.

8 Realizace úkolů a cílů práce

Nyní by autorka chtěla postupně podle struktury úkolů a cílů práce, které jsou uvedeny v první kapitole praktické části, podrobně popsat jejich realizaci a uvést konkrétní příklady a ukázky.

8.1 Záznamy z pozorování

Autorka nejdříve pozorovala, jak probíhá běžný den v mateřské škole s programem Začít spolu, ve které tento výzkum prováděla. Zaměřila se na možnosti zapojení rodičů podle publikace Vzdělávací program Začít spolu, metodický průvodce pro předškolní vzdělávání od Gardošové a Dujkové. Poté se zaměřila podle standardů programu Začít spolu na oblast spolupráce s rodinou a porovnávala, zda se konkrétní indikátory, které jsou ve standardech uvedeny, objevují i v praxi.

8.1.1 Pozorování běžného dne v mateřské škole s programem Začít spolu

Pro své první pozorování autorka zvolila heterogenní třídu, kterou navštěvují děti od tří do pěti let. Při ranních činnostech vládne ve třídě klidná a pohodová atmosféra. Děti postupně přicházejí se svými rodiči a zdraví paní učitelku. Některé děti se hned začleňují do kolektivu ostatních dětí ve třídě a zapojují se do ranních her a aktivit. Některé děti se chvíli po třídě rozhlíží a stále stojí vedle svého rodiče, který krátce pohovoří s paní učitelkou. Většinou se rozhovor týká organizačních záležitostí, zda si pro dítě přijde po obědě, nebo zda ve školce spí. Paní učitelka také využívá chvíle na to, aby připomněla nebo upozornila na nástěnku v šatně, na které je napsáno, co mají děti přinést do třídy za pomůcky, nebo zda se plánuje nějaká mimoškolní aktivita aj. Někdo z rodičů se zdrží i déle a popovídá si s paní učitelkou o tom, co dnes budou děti dělat a co všechno je dnes čeká. Poté spěchají do zaměstnání. Při porovnání s tím, jak vypadají rána v mateřské škole s programem Začít spolu podle publikace Vzdělávací program Začít spolu, metodický průvodce pro předškolní vzdělávání od Gardošové a Dujkové, ve které se popisuje, že by každý z rodičů měl zůstat chvíli se svým dítětem ve třídě a splnit krátký úkol, ze kterého buď vyplyne téma, kterému se budou celý den, nebo část dne ve třídě věnovat, nebo úkol, na kterém si procvičí např. předmatematické dovednosti, grafomotorické cviky aj., autorka bohužel nezaznamenala. Proto zjišťovala

u paní učitelky, proč tomu tak není a co je příčinou, že tento způsob postupné adaptace z domácího prostředí do prostředí mateřské školy, nevyužívají. Důvod je takový, že ranní úkoly byly natolik oblíbené, že když se ve třídě sešlo např. dvacet pět dětí a ke každému dítěti jeden rodič, vzniklo tak velmi málo prostoru a mnohdy nebylo místo žádné. Proto se učitelé rozhodli, že ranní úkoly vynechají. Stejně tak, co se týká přítomnosti rodičů během celého dne ve třídě, mohou se samozřejmě zúčastnit, ovšem pod podmínkou, že předem oznámí, že by se rádi zúčastnili dopoledních činností ve třídě. V takových případech je možné, že se ve třídě sejdou například dvě nebo tři maminky a vypomáhají. Pro větší kolektiv rodičů a jejich zúčastnění a spolupráci ve třídách jsou k dispozici např. projektové dny (tzv. barevné dny), nebo jiné aktivity (tematické dílny, společné pečení vánočního cukroví).

Během ranních činností autorka také postřehla rozhovor maminky s paní učitelkou o sdružení OSA. Upřesňovaly si čas schůzky. Maminka se divila, že schůzka začíná už o půl hodiny dříve, než bylo psáno v e mailu. Z toho autorka usuzuje, že i rodiče si mezi sebou vytvořili jistou formu komunikace, která je pro ně jistě pohodlnější a usnadňuje jim organizaci v rámci spolupráce.

Po ukončení ranních činností v centrech aktivit děti společně s paní učitelkou uklízí a chystají se na svačinu a tělovýchovnou chvíli. Cvičení je motivované básničkami a písničkami. Paní učitelka při cvičení využívá přirozených i zdravotních cviků. Na závěr děti hrají pohybovou hru. Po cvičení mají děti krátký komunitní kruh, ve kterém si opakují dny v týdnu a po jednotlivých dnech vzpomínají, jaké bylo počasí. Také paní učitelka dětem objasní, co budou v daný den dělat. Po hygieně děti odchází do ateliéru, ve kterém vypracovávají pracovní listy, ostatní děti dodělávají výtvarné činnosti z předchozího dne. Poté je čeká pobyt venku. Během zbylé části dne se již neděje nic zvláštního, co by se týkalo spolupráce s rodinou. Po vycházce mají děti oběd. Některé děti odchází domů po obědě, některé zůstávají do odpoledne. Děti, které si vyzvedávají rodiče po obědě, se ve třídě déle nezdržují a rovnou odchází.

V průběhu celého dne autorka také vyzorovala, že i organizace a postup jednotlivých činností se lehce liší od struktury dne, která je uvedena v programu Začít spolu. Když se zeptala paní učitelky, zda se řídí přesně podle struktury dne v programu

Začít spolu, odpověděla, že záleží na podmínkách třídy a na aktivitách které se ve třídě momentálně provádějí. Program je tak proměnlivý a přizpůsobený tempu a zájmu dětí.

Z tohoto pozorování autorka došla k závěru, že činnosti, které jsou uvedené v programu Začít spolu, se nemusí vždy shodovat s reálným průběhem. Tato mateřská škola si zvolila jiné alternativy pro činnosti, které se jim v praxi neosvědčily a nahradily je jinými možnostmi.

8.1.2 Pozorování a porovnávání standardů programu Začít spolu v oblasti spolupráce s rodinou

Jak autorka již uvedla v teoretické části, výzkum vychází především ze standardů programu Začít spolu. Během pozorování se proto zaměřovala na porovnání základních třech kritérií a indikátorů v oblasti spolupráce rodiny, mateřské školy a učitelů s implementací ve vybrané mateřské škole. Jednotlivá tři kritéria a indikátory jsou seřazeny ve stejném pořadí, jako jsou uvedeny v teoretické části.

Kritérium 1

- „Učitel utváří partnerský vztah s rodinami dětí, nabízí rodinám i dalším členům komunity možnost zapojit se do výchovy a vzdělávání dětí, zapojit se do života učící se společnosti.“

Indikátor č. 1

- ✓ „Učitel zapojuje rodiče dětí i členy rodiny a komunity do vzdělávání dětí, umožňuje jim aktivní vstup do výuky, vítá jejich přítomnost ve třídě v průběhu vyučování.“

Porovnání s implementací daného kritéria zkoumané MŠ

Pokud má rodič zájem o zapojení do výuky, je vždy vítán. Mateřská škola, ve které autorka prováděla výzkum, má zaveden takový přístup, že pokud má rodič zájem být přítomen na průběhu vyučování, předem o své návštěvě informuje paní učitelku. Tím se tak zamezí problému, který často vznikal, že se ve třídě sešlo mnoho rodičů a nebylo pak dost prostoru na práci. Někteří rodiče jsou více aktivní, někteří více ostýchaví, proto mají možnost se zúčastnit, nebo se jen dívat. Nejčastěji se maminky zapojují do průběhu dopoledních činností.

Pro další možnosti spolupráce a účasti na vzdělávání dětí, nebo rozvoje vztahů jsou k dispozici tematické dílny, různá setkání v rámci vánočních akcí, pečení s maminkami, vánoční trhy, dobročinný dětský bazar aj. V šatnách je k dispozici mnoho písemných materiálů o informacích plánovaných akcí mateřské školy, tematický plán, letáčky (např. Zdravá abeceda, program pro výchovu ke zdravému životnímu stylu v mateřských školách, viz příloha 4.), na nabídky volnočasových aktivit, kam mohou maminky s dětmi samy zavítat. Učitelé také využívají zajímavých povolání rodičů. Pozvou rodiče do třídy, aby o svém povolání dětem povyprávěli. Taktéž jsou vítáni rodiče se zajímavými koníčky, nebo různými národnostmi, kdy rodiče seznamují děti s jejich odlišnou kulturou, tradicemi aj.

Indikátor č. 2

- ✓ „Učitel dává rodičům příležitost spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje jejich dětí.“

Porovnání s implementací daného kritéria zkoumané MŠ

Učitelé jsou otevřeni všem rodičům, kteří jeví zájem o vzdělávání a rozvoj jejich dítěte i mimo mateřskou školu. Jsou kdykoliv k dispozici rodičům poskytnout své zkušenosti a doporučení. Cíle školního vzdělávacího programu jsou uvedeny na webových stránkách mateřské školy (www.zsangel.cz). Pokud má rodič zájem, může kdykoliv nahlédnout do informací a filozofie dané mateřské školy. Každé dítě má své portfolio, do kterého si vkládá své výtvarné práce, nebo pracovní listy. Učitel má tak podklady o rozvoji dítěte a kdykoliv dá rodiči do portfolio nahlédnout, v čem se zlepšilo a jaké udělalo pokroky. Paní učitelka během práce s dětmi pozoruje i například chování dětí, a pokud zaznamená změnu k lepšímu, nebo k horšímu, stranou si zapisuje krátké poznámky na papír. Tyto poznámky pak shromažďuje a také z nich vytváří malé portfolio. Pokud je potřeba, kdykoliv po domluvě s rodiči učitel prostřednictvím individuálních konzultací, řeší případné problémy dítěte. Jedná se například o logopedické vady, o začleňování dítěte do kolektivu, zdravotní problémy (zrakové, sluchové vady) atd.

Indikátor č. 3

- ✓ „Učitel zapojuje rodiny dětí do rozhodování o věcech souvisejících s životem třídy/školy.“

Srovnání s implementací daného kritéria zkoumané MŠ

Rodičům je nabídnuto, že se mohou zúčastnit sdružení OSA. Toto sdružení je založeno na spolupráci rodičů a učitelů. Ovšem větší podíl na vytváření aktivit, mimovýukových akcích, finančních zajištění, mají především rodiče. Mohou zde podávat návrhy na finanční pomoc mateřské škole. Rodiče pořádají dobročinný dětský bazar (viz příloha 5.), nebo vánoční jarmark (viz příloha 6.), ze kterých všechen výtěžek putuje na hračky, nebo potřebné pomůcky mateřské školy. Pokud jsou Vánoce, v šatně je na nástěnce papír, na který mohou rodiče napsat buď částku, nebo konkrétní věc, kterou do mateřské školy zakoupí (viz příloha 7.). Pod každý příspěvek se podepíše svým jménem a tak potvrdí, že vánoční dárek zakoupí. Společné plánování aktivit, projektů a činností umožňuje právě samotné sdružení OSA. Co se týče samotného vytváření učebního prostředí, nebo pravidel tříd, nezaznamenala autorka podíl rodičů. Na těchto činnostech se podílí především kvalifikovaní pedagogové. Rodiče jsou o plánech informováni, o tématech se dozví z webových stránek, nebo z nástěnek ve vybrané mateřské škole.

Kritérium 2

- „Učitel užívá formálních i neformálních komunikačních strategií ke sdílení informací o pokrocích v učení dítěte a dalších informací.“

Indikátor č. 1

- ✓ „Učitel je v pravidelném kontaktu s rodiči dětí, průběžně je informuje o pokrocích, vzdělávacích cílech vyplývajících z kurikula, o akcích třídy/školy a to prostřednictvím osobních setkání i písemných materiálů.“

Porovnání s implementací daného kritéria zkoumané MŠ

Pokud rodič má zájem zapsat své dítě právě do této mateřské školy, ve které autorka prováděla výzkum, je seznámen s filozofií a s celým programem Začít spolu. Tak se může sám rozhodnout, zda své dítě do této mateřské školy zapíše a zda rodiči bude tento program a styl výuky vyhovovat. Když dítě začne navštěvovat mateřskou školu, paní učitelky shromažďují veškerá pozorování a materiály, které dítě vypracovalo. Jedná se o portfolia, která autorka zmiňovala v předchozím indikátoru. Učitelé neustále obnovují nástěnky, na kterých rodiče informují o aktuálních událostech ve třídě. Pokud má rodič zájem o kurikulární dokumenty, učitelé poskytnou, popřípadě doplní a ujasní další požadavky na vzdělávání. S rodiči lze komunikovat nejen osobně, ale také telefonicky. Pokud je nějaký problém, učitelé volí spíše osobní kontakt než e mail.

Indikátor č. 2

- ✓ „Učitel pravidelně komunikuje s rodinami s cílem poznat rodinné prostředí dětí, a tím lépe porozumět jejich silným stránkám, zájmům, potřebám.“

Porovnání s implementací daného kritéria zkoumané MŠ

O rodinném prostředí a zájmech dítěte se učitel nejvíce dozví ze samotného vyprávění dítěte. Co dělalo o víkendu, jaké zájmové kroužky navštěvuje mimo mateřskou školu aj. Pokud je u dítěte nějaký problém (zdravotní, kázeňský, sociální), je možnost konzultačních hodin, při kterých se problém řeší mezi dítětem, rodičem a učitelem. O rodinu se zajímají zejména v těch případech, když vidí na dítěti změny v chování apod. Jinak se podrobně o soukromí rodin nezajímají.

Indikátor č. 3

- ✓ „Učitel vytváří příležitosti, v nichž se rodiny mohou od sebe učit navzájem a vzájemně se podporovat.“

Porovnání s implementací daného kritéria zkoumané MŠ

Nejvíce mají rodiče příležitost komunikovat během společných projektových dnů, tematických dílen, vánočního pečení, kdy se ve třídě sejde více maminek a mají možnost vyměňovat si své zkušenosti. Rozhovory mezi maminkami probíhají spontánně a ve velmi přátelském duchu. Rodiče se zúčastní i výletů tříd, vypomáhají jako asistenti při organizaci a bezpečnosti dětí. U každé činnosti, kde se sejde více maminek, pokaždé dojde ke vzájemné konverzaci, ve které si vyměňují své postřehy a rady.

Indikátor č. 4

- ✓ „Učitel zachovává důvěrnost informací týkajících se rodin a dětí.“

Porovnání s implementací daného kritéria zkoumané MŠ

Veškeré důvěrné informace nejsou zveřejňovány před ostatními. Učitelé jsou velmi diskrétní. Pokud nastane problém, který by se měl okamžitě vyřešit v prostorách mateřské školy, vždy si paní učitelka rodiče odvede do soukromí, stranou od ostatních rodičů a dětí. Co se týče zveřejňování fotografií z akcí mateřské školy na webových stránkách, mají k dispozici dokument, ve kterém rodič svým podpisem souhlasí se zveřejňováním fotografií (viz příloha 8.). Stejně tak do této problematiky spadá poskytování osobních údajů dětí pro potřeby a organizační zajištění při exkurzích, výletech, ozdravných pobytech aj. Pokud rodič nesouhlasí se zveřejňováním fotografií, jeho přání je akceptováno. Pokud se jedná o zveřejnění jména dítěte v materiálech a tisku mateřské školy, taktéž může rodič souhlasit, nebo nesouhlasit.

Kritérium 3

- „Učitel využívá k obohacení vzdělávání nabídky zdrojů, které mu poskytují rodiny dětí i širší komunita.“

Indikátor č. 1

- ✓ „Učitel navazuje kontakty a vytváří přátelské vztahy s lidmi, organizacemi a institucemi, které mohou obohatit vzdělávání dětí,

získává od nich odbornou i materiální podporu, umožňuje dětem v rámci výuky vstoupit s těmito lidmi do kontaktu (exkurze, návštěva ve třídě).“

Porovnání s implementací daného kritéria zkoumané MŠ

Učitelé využívají zajímavých profesí rodičů, navštěvují různá zaměstnání (např. meteorologická stanice). Navštěvují útulky pro zvířata, kterým i pomáhají zajistit materiální a finanční prostředky (viz příloha 9.). Spolupracují s cestovní agenturou traVEZ a také se Zdravou abecedou (o správném životním stylu).

Indikátor č. 2

- ✓ „Učitel pomáhá rodičům orientovat se jakým způsobem získávat potřebné informace, pomáhá vyhledávat informační zdroje a poradenství potřebné ke zlepšení kvalit učení a rozvoje dítěte.“

Porovnání s implementací daného kritéria zkoumané MŠ

Učitelé rodičům poskytují kontakty na odborné pracovníky (logopedy, psychology, pedagogy, lékaře, ORL, pedagogicko-psychologická centra, logopedická centra).

Indikátor č. 3

- ✓ „Učitel do vzdělávání začleňuje obsahy a témata, která korespondují se zkušenostmi dětí ze života ve vlastní rodině/komunitě.“

Porovnání s implementací daného kritéria zkoumané MŠ

Ve výuce se učitelé opírají o zájmy dětí. Pokud je téma, které děti baví, rozvíjí ho, nedrží se striktně podle naplánovaného programu. Vzhledem k tomu, že mateřskou školu navštěvují děti různých etnik, přijdou jejich rodiče povyprávět o životě a kultuře dané národnosti. Učitelé takové aktivity začleňují do vzdělávacích programů a propojují i s jinými činnostmi.

Indikátor č. 4

- ✓ „Učitel nabízí rodičům informace a nápady, jak pro děti vytvořit vhodné domácí prostředí k učení, (podnětné) stimulující prostředí a pomáhá rodičům zlepšovat jejich rodičovské kompetence.“

Porovnání s implementací daného kritéria zkoumané MŠ

Učitel nabízí rodičům velkou škálu odborné literatury v klubu pro batolata. Rodič má tak možnost navštívit malou knihovničku a vyhledat si potřebnou publikaci, popřípadě se poradit s učitelem. Co se týká společenských akcí, učitelé na nástěnku vyvěsí různé kulturní průvodce jako inspiraci, jak strávit volný čas s dětmi. Nabízí aktivity jak v prostředí mateřské školy, tak i mimo ni. Tím, že je rodič sám aktivní a jeví zájem o výchovu a vzdělávání svého dítěte, potom i učitel ze svých kompetencí nabídne odborné možnosti práce.

Pokud by autorka měla shrnout, do jaké míry se uvedená kritéria a indikátory odráží v praxi a realizaci ve vybrané mateřské škole, dochází k závěru, že obsahový rámec se velmi podobně shoduje s velkou škálou možností, činností a aktivit, které vybraná mateřská škola nabízí. Autorka usuzuje, že veškeré příklady, které jsou uvedeny v obsahovém rámci standardů programu Začít spolu, se opravdu v rámci možností realizují a maximálně využívají. Lze si tak vzít další příklad dobré praxe, inspiraci a náměty, které jistě obohatí spolupráci vzdělávacího zařízení a rodičů. Jediné, co v naplnění těchto standardů chybí, jsou osobní návštěvy pedagogů v rodinách a podílení se na plánech školního vzdělávacího programu. To je ovšem nahrazeno jinými alternativami, jako jsou tematické dílny, projektové dny, návštěvy dětí a paní učitelek v zaměstnání rodičů a ostatní aktivity sdružení OSY.

8.2 Mapování akcí a projektů vybrané mateřské školy

V této kapitole by autorka chtěla podrobně popsat akce a projekty, na kterých se aktivně zúčastňují rodiče společně se svými dětmi a učitelem. Tento cíl autorka již naplnila také v rámci pozorování a porovnávání standardů programu Začít spolu, v oblasti spolupráce s rodinou, kdy se zaměřovala na základní kritéria s implementací vybrané mateřské školy. Nyní autorka popíše průběh některých akcí podrobněji. Osobně se zúčastnila a pozorovala projektový den, schůzku sdružení OSA, návštěvu Mikuláše anděla a čerta, vánoční pečení s maminkami a vánoční dílny.

Projektový den

Projektový den probíhá vždy po ukončení tematického celku, nebo projektu, který trval delší dobu. Děti i paní učitelky se oblečou do barevného oblečení, které si předem určí. Pro tento projektový den paní učitelky zvolily oranžovo-hnědé oblečení. Během celého projektového dne děti společně s paní učitelkou opakují a rekapituluji všechno, co se naučily. Jsou to různé básničky, písničky, ale i vědomosti. Pro paní učitelku je to zpětná vazba a závěrečná reflexe toho, co si děti zapamatovaly. Autorka se zaměří především na spolupráci a přítomnost maminek ve třídě, než na závěrečný projekt.

Děti se postupně schází do třídy. Vzhledem k tomu, že je projektový den, někteří rodiče s dětmi ve třídě zůstávají. Jedna z maminek s sebou přinesla i nové výtvarné pomůcky, které předala paní učitelce. Další maminka donesla čerstvé mandarinky, mrkev a sladkosti. Ráno probíhá stejně, jako každý jiný den. Děti si hrají na koberci, vládne klidná a pohodová atmosféra. Paní učitelka si zapisuje docházku. Jen rodiče jsou tu navíc, ale pro děti to není nic neobvyklého. Maminky se postupně začleňují do kolektivu dětí. Celkem se sešly čtyři. Některé jsou více aktivní, některé pozorují děti a činnosti ve třídě. Je vidět, že se lehce ostýchají, ale postupem času z nich nervozita opadne. Paní učitelka dá pokyn k úklidu, a tak se všechny maminky zapojí také.

Děti, paní učitelka i maminky se přesunou do malé tělocvičny. Děti se postaví na značky a maminky si posedají na lavičku a dívají se. Jeden chlapec nechce cvičit bez maminky a tak si okolnost vyžádá, aby cvičila s ním. Během cvičení se do pohybových her zapojí i zbytek maminek. Děti mají z přítomnosti rodičů radost, a proto jsou lehce rozptýlené a předvádějí se. Samozřejmě jak maminky, tak i paní učitelka se snaží zmírnit hluk a trochu své ratolesti usměrňovat.

Po cvičení se jdou děti nasvačit a maminky jdou automaticky do malé kuchyňky, která je propojená se třídou, aby připravily malé občerstvení. Krájí mrkev, loupají mandarinky a povídají si. Vyměňují si mezi sebou své zážitky s dětmi, zkušenosti a různé kuriozity, které s dětmi zažily. Mají společné téma a je vidět, že si rozumějí. Některé se vzájemně představují a nabízejí si tykání.

Komunitní kruh probíhá opět v tělocvičně. Je zde nejvíce prostoru z celé třídy. V této chvíli maminky sedí na lavičce a pozorují práci paní učitelky. Pro maminky je tento projektový den také ukázkou toho, co všechno paní učitelka s dětmi za celý projekt, nebo téma dělala a co všechno se děti naučily. Když dokončí komunitní kruh, přesunou se do ateliéru, ve kterém jsou děti rozděleny po skupinkách. Maminky nevědí, co mají dělat a ptají se, s čím mohou pomoci. Podle instrukcí paní učitelky se každá z maminek posadí k jednomu ze stolečků a seznámí se s dětmi. Snaží si zapamatovat všechna jména. Každá maminka sedí u stejného stolu, jako sedí i její dítě. Pro paní učitelku je to při počtu dvaceti sedmi dětí velká pomoc, co se týče organizace. Může si dovolit zvolit pro předškolní děti náročnější činnosti. Děti jsou rozdělené na tříleté a starší. U každého stolečku se vyrábí výtvarná, nebo pracovní činnost. Maminky se zajímají o postup každé z činností. Také se ptají paní učitelky, zda mají dětem papír stříhat a lepit, nebo jim mají pouze vypomáhat. Když se všichni usadí, společně se pustí do práce. Maminky jsou z práce s dětmi nadšené. Je vidět, že je spolupráce baví. Jejich chování je naprosto přirozené a nestrojené. Snaží se věnovat i ostatním dětem, nejen svým vlastním. Vzhledem k tomu, že je u každého stolečku jeden dospělý, práce jde snadněji a rychleji. Organizace je tak méně náročná. Po ukončení se maminky bez požádání vrhnou na úklid. Paní učitelka se věnuje dětem, dává instrukce na další činnost. Spolupráce maminek a učitelky je sehraná. Vše probíhá bez komplikací.

Dále se děti jen s paní učitelkou přesunou zpět do tělocvičny, kde si zopakují veškeré činnosti, které dělaly. Dostanou odměnu, medaili a pochvalu. Maminky mezitím sedí společně u jednoho stolečku, povídají si a vystříhávají motivy plodů na další výtvarnou činnost, která bude probíhat až následující den. Chtějí tak těsně před tím, než odejdou, pomoc paní učitelce a ulehčit jí práci.

Na závěr maminky poděkují za hezké dopoledne, rozloučí se s dětmi, prohodí pár milých slov s paní učitelkou a většina z nich odchází do zaměstnání. Loučení mezi maminkami a jejich vlastními dětmi není nijak dramatické, v klidu se rozloučí a děti se vrací zpět mezi ostatní. Fotografie z této akce je k nahlédnutí v příloze 10.

Schůzka sdružení OSA

Dohromady se v klubu pro batolata sešlo osm maminek. Některé maminky s sebou měly i děti, které si měly možnost hrát na koberci. Schůzky se také zúčastnila učitelka A, o které autorka již v praktické části psala. Paní učitelka si zapisovala poznámky a informace, které maminky probíraly a plánovaly. Zároveň také doplňovala a doporučovala, co je a není vhodné a čemu se mají raději vyvarovat. Maminky si mnohdy neuvědomují jiné organizační záležitosti, proto je přítomna i kvalifikovaná učitelka, aby poskytovala i odborné rady a připomínky. Maminky řešily akce Mikuláš, čert a anděl a vánoční trhy. Na vánoční trhy bylo potřeba přesně domluvit, která maminka zajistí občerstvení, nebo která z nich zajistí výrobky, které se na trzích budou prodávat. Například maminka, která pracuje jako zubní lékařka, nabídla, že může na trh přispět zubními kartáčky. V úvahu byly samozřejmě především vánoční dekorace, adventní věnce, přáníčka aj. Pokud některá z maminek měla jako koníček šperky z ručně malovaného skla, také nabídla některé výrobky. Dále si maminky snažily vyjít vstříc časově. Některá maminka měla volno v dopoledních hodinách, jiná až v odpoledních. Proto se přesně dohodly, kdy a na jakém stánku se přesně vymění. Mezi další organizaci patřil také tisk plakátů. Je velmi důležité také na plakát napsat, kam směřuje výtěžek. Dále se probíralo, jaký den a na jaké místo lze postupně shromažďovat adventní věnce a jiné výrobky na prodej. Paní učitelka byla vždy aktivně k dispozici. Některé organizační záležitosti se snažila maminkám zjednodušit.

Na závěr schůzky se maminky zeptaly paní učitelky, co by si přály pod stromeček, respektive chtěly zjistit, co by se hodilo do tříd zakoupit a věnovat jako vánoční dárek dětem. Maminky tak měly předběžně představu o tom, co do tříd potřebují a podle toho se mohly zařídit. Nakonec domluvily termín na další schůzku a postupně odcházely.

Návštěva Mikuláše, čerta a anděla

Rodiče se společně dohodli a zorganizovali, že udělají dětem Mikuláše, čerta a anděla. Domluvilo se, která z maminek bude čert a Mikuláš. Když bylo vše připraveno, maminky si uvědomily, že se může stát, že je jejich dítě podle hlasu pozná. Proto se rozhodly, že Mikuláše bude dělat ředitel základní školy, která je spojená

s mateřskou školou, kterou si autorka vybrala pro svůj výzkum. Čerta nakonec zahrál jeden tatínek, který měl v mateřské škole také jedno své dítě. Jako andělé byly dvě studentky ze základní školy. Některé maminky se přišly podívat a vše dokumentovaly fotoaparáty. Než přišel Mikuláš s čertem a andělem, děti si zpívaly koledy a recitovaly básničky. Mikuláš měl tzv. knihu hříchů, ve které byla napsaná krátká charakteristika dítěte, jeho kladné ale i záporné vlastnosti. Mikuláš dětem rozdál nadílku a odešel. Maminek se sešlo velmi málo. Pomáhaly s organizací a vše dokumentovaly. Fotografie je v příloze 11.

Vánoční pečení s maminkami

Ráno se děti schází do třídy. Přichází s maminkami a dokonce i s jednou babičkou. První maminka, která do třídy přišla, sedí u stolečku a pozoruje děti. Do třídy přišla i maminka na mateřské dovolené a vzala s sebou i miminko. Maminky a babička donesly ingredience na pečení. Těsta na cukroví byla už předem připravená. Například babička donesla do třídy těsto na rohlíčky. Děti si donesly do třídy z domova své vlastní formičky. Opět se pracuje po skupinách u jednotlivých stolečků. U každého je minimálně jeden dospělý. Na pečení jsou ve třídě dnes obě dvě učitelky. Organizace je tak méně náročná. Paní učitelky dávají instrukce nejen dětem, ale zaúkolují i maminky a babičku. Ve třídě je dohromady šest dospělých. Tři maminky, jedna babička a dvě učitelky. Během organizace se maminky s babičkou i učitelkami skvěle doplňují. Na všech zúčastněných je vidět, že takové akce navštěvují a že jsou na podobné aktivity zvyklé. Je to poznat také na přístupu k dětem. Do činnosti jsou zapálené a nebojí se projevovat. Zároveň však nezasahují do práce učitelek a respektují veškeré pokyny.

Maminky se také snaží u stolečků mezi dětmi řešit menší konflikty. Některé děti se přetahují o množství těsta a mají strach, že na ně nevystačí. Maminky se také snaží dodržet, aby si každý z dětí zkusil vyválet těsto. Mohou zde uplatnit své kuchařské dovednosti a vysvětlovat dětem při práci postup a způsob přípravy. Také si během činnosti snaží zapamatovat všechna jména dětí. Práce jde všem opravdu od ruky. Paní učitelky postupně obchází všechny stolečky a odnášejí hotové vykrájené těsto do trouby. Babička i maminky mají velmi kladný vztah k dětem, jsou trpělivé, chválí a povzbuzují děti. Zároveň se u stolečků snaží udržovat řád a pořádek. Vysvětlují dětem, jak se má správně vykrajovat, válet těsto aj. Během vykrajování se

jedna maminka vyptává paní učitelky, zda neví, která z maminek donesla těsto na rohlíčky. Velmi si ho chválila. Proto si mohou vyměňovat i své recepty na cukroví. Je vidět, že maminky jsou přísnější na své děti. Na babičce lze vyzorovat opravdové nadšení a radost z dětí. Maminky i babička se během výroby cukroví snaží udržovat pořádek, aby nebylo těsto na podlaze apod. Maminky kontrolují i hygienu při vykrajování. Každou chvíli posílají děti do umývárny.

Když jsou děti hotové, maminky se pustí společně s ostatními do úklidu. Konec je více hektický, protože některé maminky chvátají pryč kvůli jiným povinnostem. I přesto se pečení vydařilo. Třidu provoněli rohlíčky a linecké cukroví. Když se maminky rozloučily, děti společně s paní učitelkou ochutnaly první hotové cukroví. Fotografie z této akce jsou v příloze 12.

Vánoční dílny

Při příchodu do třídy na autorku okamžitě zapůsobila vánoční atmosféra. Třída byla vyzdobená vánoční dekorací, hrály koledy a maminky s dětmi si pochutnávaly na cukroví. Tato aktivita probíhala odpoledne. Maminek se dnes sešlo opravdu mnoho. Dohromady autorka přibližně napočítala přes deset maminek. Některé maminky postupně odcházely, jiné naopak přicházely. Mezi maminkami byla také jedna babička a dvě sestřenice. Pro děti a maminky byly připravené činnosti u stolečků. Pokud měly děti zájem, mohly si společně se svými blízkými vyrobit vánočního kapra, holubičku, jako ozdobu na stromeček. Měly možnost ozdobit si jablíčko jako svícen, ozdobit vánoční svíčku, nebo perníčky. Maminky s dětmi libovolně obcházejí stolečky, u kterých si vyrobí, co chtějí.

Vládne zde opravdu klidná atmosféra, maminky si mezi sebou povídají, řeší společné zájmy a přitom tvoří se svými ratolestmi. K cukroví uvaří paní učitelky kávu a čaj a snaží se maminkám návštěvu co nejvíce zpříjemnit. Maminky zase na oplátku donesly z domova cukroví. Paní učitelky stále dbají na bezpečnost dětí. Maminky postupně odcházely, až ve třídě zůstaly pouze paní učitelky, které si setkání velmi pochvalovaly. Fotografie z vánočních dílen jsou k nahlédnutí v příloze 13.

8.3 Interpretace rozhovorů a dotazníků

8.3.1 Rozhovory s rodiči a učitelkou B

V této kapitole se autorka zaměří na rozhovory, které prováděla s rodiči a učitelkou B. Opět se řídí podle standardů programu Začít spolu, podle struktury kritérií a indikátorů v oblasti spolupráce s rodinou. Rozhovor probíhal tím způsobem, že autorka rodičům, nebo učitelce B přečetla dané kritérium, konkrétní indikátor a rodiče, nebo učitelka B zodpovídala, jak danému indikátoru rozumí a zda je v této vybrané mateřské škole naplňován. Dále pak uváděli příklady, které mohou podložit svými vlastními zkušenostmi a tak opravdu potvrdit, že se dané činnosti a aktivity realizují. Cílem bylo zjistit silné a slabé stránky spolupráce mezi rodinou a mateřskou školou. V následujícím textu autorka interpretuje výpovědi rodičů a porovnává je s názory učitelky B.

Kritérium 1

- „Učitel utváří partnerský vztah s rodinami dětí, nabízí rodinám i dalším členům komunity možnost zapojit se do výchovy a vzdělávání dětí, zapojit se do života učící se společnosti.“

Indikátor č. 1

- ✓ „Učitel zapojuje rodiče dětí i členy rodiny a komunity do vzdělávání dětí, umožňuje jim aktivní vstup do výuky, vítá jejich přítomnost ve třídě v průběhu vyučování.“

Výpověď rodičů a učitelky B

Rodiče jsou s přístupem spokojeni, potvrzují, že mohou do třídy nahlédnout kdykoliv, když se předem domluví s paní učitelkou a mohou se zapojit, nebo pouze činnosti sledovat. Také jsou jiné aktivity, jako například tematické dílny, karnevaly, projektové dny a jiné dopolední činnosti, na kterých se rodič může zúčastnit. Ovšem záleží na pracovní vytíženosti rodičů a tak se to více týká maminek na mateřské dovolené, nebo rodičů, kteří mají odpolední směny v zaměstnání.

Učitelka B se shoduje s tvrzením rodičů (možnost dopoledních návštěv, které předem nahlásí) a doplňuje další přínosy z pohledu pedagoga. Rodič vidí, jak učitelé pracují s dětmi. Učitelé mají také příležitost navázat bližší kontakt s rodiči a díky tomu i bližší přístup k rodičům.

Indikátor č. 2

- ✓ „Učitel dává rodičům příležitost spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje jejich dětí.“

Výpověď rodičů a učitelky B

Rodiče se na postupech a plánování vzdělávání nepodílejí, jsou informováni prostřednictvím nástěnek s tím, co paní učitelky naplánují. (viz příloha 14.). Pokud se řeší nějaký problém, s paní učitelkou ho konzultují. Paní učitelky poradí při případných problémech dítěte. Většinou pokroky v rozvoji dětí rodiče pozorují sami, bez rozhovoru s paní učitelkou. Co se týče teoretických materiálů, je možnost využít webových stránek mateřské školy a také si vypůjčit odborné knihy, písničky, které zrovna aktuálně ve třídě zpívají atd.

Učitelka B doplňuje, že si rodiče mohou půjčovat knihy, písničky. Většinou si okopírují písně, které s dětmi aktuálně zpívají, a pak to s nimi doma opakují. Na webových stránkách mají k dispozici aktuální fotografie z činností a aktivit mateřské školy. Mohou se na webových stránkách také dočíst instrukcí a podrobných informací k výletům a jiným aktivitám.

Indikátor č. 3

- ✓ „Učitel zapojuje rodiny dětí do rozhodování o věcech souvisejících s životem třídy/školy.“

Výpověď rodičů a učitelky B

Rodiče nejvíce zmiňují sdružení OSA, ve kterém mají možnost spolupodílet se na chodu a plánování aktivit a činností mateřské školy. Velmi si sdružení chválí a myslí si, že OSA je opravdu aktivní sdružení v porovnání s jinými školními radami. Rodiče na sdružení OSA sami vytvořili dobročinný

dětský bazar, jarmarky (velikonoční, vánoční aj.), aby mateřské škole vypomohli po finanční stránce. Po domluvě s pedagogy se dohodnou, co je třeba dokoupit a rodiče se podle toho zařídí. Rodiče také hovoří o projektových dnech. Co se týče chodu třídy, pravidel třídy, rodič se může zapojit do diskuze a vznést svůj názor, popřípadě sdělit, že s něčím nesouhlasí. Může zkrátka veškeré nápady a náměty prezentovat na schůzce sdružení OSA a řešit problém přímo s paní ředitelkou, nebo pedagogem, který se schůzky také zúčastní. Rodič se tak stává aktivním členem rady školy.

Paní učitelka se ve své výpovědi shoduje s rodiči. Pokud je potřeba, aby se do třídy dokoupilo materiální vybavení, je možnost oslovit rodiče a pomocí například vánočních dárků tak doplnit to, co ve třídě chybí apod.

Kritérium 2

- „Učitel užívá formálních i neformálních komunikačních strategií ke sdílení informací o pokrocích v učení dítěte a dalších informací.“

Indikátor č. 1

- ✓ „Učitel je v pravidelném kontaktu s rodiči dětí, průběžně je informuje o pokrocích, vzdělávacích cílech vyplývajících z kurikula, o akcích třídy/školy a to prostřednictvím osobních setkání i písemných materiálů.“

Výpověď rodičů a učitelky B

Rodiče nejvíce zmiňují formu komunikace pomocí nástěnek, e mailu a nejvíce ze všeho osobní komunikaci. Pokud se rodič na něco konkrétního zeptá, paní učitelka jim vše zodpoví. Týká se to akcí mateřské školy (výlety, návštěvy divadel apod.) Je zde možnost psané formy na nástěnkách, nebo osobního kontaktu mezi rodiči a učiteli.

Paní učitelka ještě doplňuje, že s rodiči probírají například pokroky dítěte v oblasti mluvení. Zda se dítě baví s kamarády, zda se více či méně zapojuje do společných činností apod. Tyto problémy řeší spíše ústní formou s rodičem. Ovšem pokud si rodič vyžádá vyjádření v písemné formě, není to problém.

Indikátor č. 2

- ✓ „Učitel pravidelně komunikuje s rodinami s cílem poznat rodinné prostředí dětí, a tím lépe porozumět jejich silným stránkám, zájmům, potřebám.“

Výpověď rodičů a učitelky B

Podle rodičů jsou učitelé pečliví, zvědaví a ptají se dětí i rodičů, co například dělali zajímavého o víkendu, jaké kroužky navštěvují mimo mateřskou školu apod. Některý rodič, pokud se zná s paní učitelkou více osobně, se baví i o soukromých zájmech rodiny. V případě, že je u dítěte nějaký problém (například změny v chování), zjišťují více podrobně, jak rodič s dítětem pracuje, jak se mu věnuje a nabízí rodičům v případě potřeby (problém v učení, výchovný problém) individuální konzultace.

Paní učitelka B hovoří také o problému týkající se kázně dětí. V takovém případě rodiče při příchodu do třídy osloví a stranou problém vyřeší. Pokud na dětech něco vyzdvihnou, zaznamenávají si to do poznámek a tak se každý týden u všech dětí snaží vyzdvihnout něco zajímavého, ať už kladného, nebo záporného. Každému dítěti vytváří portfolio. Také jsou v mateřské škole možnosti konzultačních hodin rodič – učitel – žák. V začátcích programu Začít spolu ve vybrané mateřské škole také organizovaly návštěvy v rodinách. Ovšem v momentě, kdy rodiče začali zneužívat bližších a užších vztahů mezi rodiči a učiteli, chtěli rozhodovat i o věcech, které jim nepříslušeli. Na učitelích vyžadovali i více péče o jejich vlastní dítě. Proto paní učitelka B zastává názor, že do soukromí by se mělo vstupovat jen do určité míry.

Indikátor č. 3

- ✓ „Učitel vytváří příležitosti, v nichž se rodiny mohou od sebe učit navzájem a vzájemně se podporovat.“

Výpověď rodičů a učitelky B

Podle rodičů jsou k dispozici kurzy, dětské dny, „štrůdlování“ (maminky napečou jablečné záviny a z veškerých jablečných závinů sestaví jeden velký, na

závěr je ochutnávají), tematické dílny v jednotlivých třídách a jiné aktivity, které pořádají rodiče, při kterých mají možnost se setkávat, být v kontaktu mezi sebou, povídat si o společných zájmech. Dalším příkladem, který jedna maminka uvádí je, že pozvala celou třídu společně s paní učitelkami na výlet k sobě na chalupu, kde společně prožily zábavný den. Odpoledne si ostatní rodiče své děti vyzvedávali a také tam strávili část dne. Rodiče se tak společně sblížili a více se poznali.

Paní učitelka B se ve své výpovědi shoduje s rodiči. Zmiňuje se o stejných aktivitách a potvrzuje, že rodiče během činností spolu komunikují, vyměňují si své názory a zkušenosti, ale také se spontánně rozpravují o všedních věcech.

Indikátor č. 4

- ✓ „Učitel zachovává důvěrnost informací týkajících se rodin a dětí.“

Výpověď rodičů a učitelky B

Rodiče se shodují, že pokud jde o zveřejňování fotografií dětí na webových stránkách, nebo prostorách mateřské školy, vždy podepisují formulář, který se na tento problém vztahuje a rodič tak může souhlasit, nebo nesouhlasit. Pokud se jedná o nějaký vážný problém dítěte, paní učitelka si vždy rodiče vezme stranou od ostatních a v klidu a v soukromí problém vyřeší. Nikdy nehovoří veřejně o důvěrných informacích rodin a dětí. Rodiče pedagogům v tomto směru důvěřují.

Paní učitelka B zdůrazňuje, že mají v popisu práce nezveřejňovat soukromí rodin. Nesmí rozšiřovat veškeré choulostivé informace dál mezi veřejnost. Berou to jako samozřejmost.

Kritérium 3

- „Učitel využívá k obohacení vzdělávání nabídky zdrojů, které mu poskytují rodiny dětí i širší komunita.“

Indikátor č. 1

- ✓ „Učitel navazuje kontakty a vytváří přátelské vztahy s lidmi, organizacemi a institucemi, které mohou obohatit vzdělávání dětí, získává od nich odbornou i materiální podporu, umožňuje dětem v rámci výuky vstoupit s těmito lidmi do kontaktu (exkurze, návštěva ve třídě).“

Výpověď rodičů a učitelky B

Rodiče nejvíce zmiňují návštěvy mateřské školy v divadlech. Jsou také osloveni ti rodiče, kteří mají zajímavé zaměstnání (zdravotní sestry, lékař, hasiči). Navštěvují Toulcův dvůr aj. Rodiče se shodují, že mateřská škola nabízí opravdu pestrou nabídku exkurzí, i návštěv kulturních zařízení apod.

Paní učitelka B například zmiňuje návštěvu v meteorologické stanici, do které je pozval tatínek dítěte, které navštěvuje vybranou mateřskou školu. Návštěvy útulků a záchranných stanic pro zvířata, spolupracují s cestovní agenturou traVEZ, zúčastní se kurzů Zdravá abeceda (program pro výchovu ke zdravému životnímu stylu v mateřské škole) atd.

Indikátor č. 2

- ✓ „Učitel pomáhá rodičům orientovat se jakým způsobem získávat potřebné informace, pomáhá vyhledávat informační zdroje a poradenství potřebné ke zlepšení kvalit učení a rozvoje dítěte.“

Výpovědi rodičů a učitelky B

Rodiče zmiňují návštěvy logopeda a očního lékaře. Také uvádí, že paní učitelky velmi ochotně poskytují odborné materiály a publikace týkající se například rozvoje řečových dovedností apod. Učitelé mají vždy pro rodiče k dispozici informace a kontakty na pedagogicko – psychologické poradny, logopedické poradny aj.

Paní učitelka B doplňuje, že si o dětech vedou portfolia, do kterých zapisují celoročně a průběžně záznamy o dítěti, a pokud vidí, že v některé oblasti dítě nepokročilo, doporučují odbornou pomoc rodičům. V horších případech, když si paní učitelky všimnou, že dítě neposlouchá, zjišťují, zda nemá problém

se sluchem a pošlou dítě i s rodiči na ORL. Svá portfolia se vedou i děti, do kterých si vkládají své výkresy a pracovní listy, ze kterých má také paní učitelka možnost vypořádat pokroky, nebo zhoršení dětí (viz příloha 15.). Na nástěnce je také možnost vyvěsit kontakt na očního lékaře, logopedické poradny aj.

Indikátor č. 3

- ✓ „Učitel do vzdělávání začleňuje obsahy a témata, která korespondují se zkušenostmi dětí ze života ve vlastní rodině/komunitě.“

Výpovědi rodičů a učitelky B

Rodiče hovoří o tzv. indických dnech. V době, kdy mateřskou školu navštěvovala holčička pocházející z indické rodiny, její rodiče pro mateřskou školu organizovali zajímavé dny, ve kterých měly děti možnost vyzkoušet si malbu henou, dozvědět se o tradicích, kultuře, stravě a zvyklostech indické rodiny apod.

Paní učitelka B doplňuje a hovoří také o tom, že se mohou odchýlit od tématu, které probírají, pokud vidí, že pro děti není dostatečně zajímavé. Naopak, pokud probírají a věnují se tématu, které děti natolik zaujme, jsou ochotné téma prodloužit i přesto, že už mají naplánované jiné aktivity. Rozvíjí to, co děti zajímá, čemu se rády věnují apod.

Indikátor č. 4

- ✓ „Učitel nabízí rodičům informace a nápady, jak pro děti vytvořit vhodné domácí prostředí k učení, (podnětné) stimulační prostředí a pomáhá rodičům zlepšovat jejich rodičovské kompetence.“

Výpovědi rodičů a učitelky B

Někteří rodiče zmiňují možnost malé knihovny v klubu pro batolata, kde si mohou vypůjčit odborné knihy. Pokud se rodič více zajímá o rozvoj svého dítěte, může se zeptat paní učitelky, která odborně poradí a poskytne metodologické materiály, různé možnosti aktivit apod. Někteří rodiče naopak zmiňují, že v mateřské škole mají velmi mnoho aktivit, v odpoledních

činnostech dokonce zájmové kroužky, a proto podle rad paní učitelky už v domácím prostředí děti příliš nezatěžují.

Paní učitelka B hovoří o nástěnce pro rodiče, na které jsou interní záležitosti mateřské školy a také vnější. Mezi vnější záležitosti patří různé informační letáky, kde najdou typy, kam se s dětmi vypravit. Například kulturní průvodce – s dětmi v Praze. Rodiče mají k dispozici různé inspirace, akce, které se v nejbližší době konají, hry pro děti aj. (viz příloha 16.).

Během těchto rozhovorů autorka došla k závěru, že veškeré výpovědi rodičů se velmi shodovaly s výpovědí paní učitelky B. Je tak poznat, že se rodiče opravdu zajímají, aktivně a často podílejí na chodu mateřské školy. O veškerých činnostech a aktivitách mají přehled. Na otázky, které jim autorka pokládala přesně podle standardů programu Začít spolu, reagovali velmi rychle a přesvědčivě. Poté, když autorka vedla ten samý rozhovor a pokládala stejné otázky paní učitelce B, odpovědi se často shodovaly. Paní učitelka ze svého úhlu pohledu případně doplnila další příklady. Veškeré indikátory, podle kterých autorka vedla rozhovor jak s rodiči, tak i s paní učitelkou B, se vzájemně velmi prolínají a doplňují. Stejně tak odpovědi jsou mnohdy stejné nebo podobné, i když se vztahují k různým indikátorům. Mnoho činností a aktivit, které se vztahují ke spolupráci rodičů a mateřské školy, se odráží a uskutečňují nejvíce ve sdružení OSA. Toto sdružení je opravdu velmi aktivní a smysluplné. Všichni jeho účastníci, jak rodiče, tak i paní učitelky, popřípadě paní ředitelka, se do něho angažují z vlastní iniciativy a zájmu. Velmi mnoho rodičů také zkonstatovalo, že k těmto veškerým činnostem a aktivitám, které mohou s mateřskou školou společně organizovat, potřebují volný čas. A vzhledem k tomu, že někteří rodiče jsou v dopoledních hodinách v zaměstnání, nemohou se zúčastnit tak často jako například maminky na mateřské dovolené. Také jsou rodiče, kteří do zaměstnání dochází až v odpoledních hodinách, a proto se také někdy mohou dopoledních činností a aktivit v mateřské škole zúčastnit. Vždy to lze nějakým způsobem zkombinovat, ovšem musí mít rodič především zájem.

Pokud by autorka měla porovnat její pozorování podle standardů programu Začít spolu v oblasti spolupráce s rodinou s těmito rozhovory, musí zkonstatovat, že díky osobním rozhovorům s rodiči a paní učitelkou B se jí dostalo podrobnějších odpovědí a ještě konkrétnějších činností a aktivit. Také mezi autorčím pozorováním a rozhovory s rodiči a učitelkou B došlo k určitým shodám.

Obsahový rámec, který je uveden ve standardech programu Začít spolu a podrobně rozepsán v konkrétních kritériích a indikátorech, je ve vybrané mateřské škole naplňován několika zajímavými možnostmi. Vzhledem k tomu, že se autorka v průběhu pozorování a rozhovorů snažila rozpoznat slabé a silné stránky spolupráce rodičů a mateřské školy, uvede následující příklady a pokusí se navrhnout nějaká jiná řešení. Nabídky činností, aktivit a příležitostí ve spolupráci jsou přizpůsobené prostoru ve třídách. Například ranní úkoly, které mají probíhat při příchodu dětí do třídy a mají napomáhat postupné adaptaci dítěte z rodinného prostředí do třídy, byly kvůli nedostatku prostoru zrušeny. Autorka se domnívá, že se tento problém mohl vyřešit jiným způsobem. Třída vybrané mateřské školy, kterou autorka navštěvovala, má dostatek volného prostoru například v tělocvičně nebo jiných centrech aktivit, které lze využít a vytvořit tak více míst pro realizaci ranních úkolů s rodiči. Tím, že by se ranní úkoly rozmístily do tzv. stanovišť, vzniklo by i více soukromí a děti i rodiče by tak mohli v klidu ranní úkol provést. Některé aktivity se během realizací ve vybrané mateřské škole měnily také podle chování a přístupu rodičů. Například návštěvy v rodinách paní učitelky zrušily. Rodiče začali zneužívat bližších a užších vztahů mezi rodiči a učiteli, chtěli rozhodovat i o věcech, které jim nepříslušeli. Na učitelích vyžadovali i více péče o jejich vlastní dítě. Osobní návštěvy v rodinách jsou vykompenzovány jinými aktivitami, jako jsou například návštěvy jednotlivých tříd v různých zaměstnáních rodičů. Autorka předpokládá, že pokud by paní učitelky vybrané mateřské školy uvedly pravidla hned na začátku spolupráce, objasnily mantinely a rozmezí, kam až mohou, či nemohou rodiče zasahovat, předešly by tak nevhodnému chování ze strany rodičů a bylo by tak možné rodiny navštěvovat. Učitel by měl volit takový vhodný postoj k rodičům, aby bylo jasné, do jaké míry se mohou rodiče projevovat vůči učitelům a zasahovat do jejich pedagogické práce. Pokud má rodič zájem zúčastnit se běžného dopoledne ve třídě, předem paní učitelce nahlásí, že by

se na celém dopoledni rád podílel. Paní učitelka s tím předem počítá a má možnost si promyslet, jak přítomnost rodiče (jako asistenta) využije. Během rozhovorů rodiče odpovídali, že se na postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje jejich dětí nepodílejí. Jsou vždy informováni prostřednictvím webových stránek, kde se mohou dočíst, jakému tématu se věnují a podle kterého plánu vyučují nebo z nástěnek ve třídě (Kočíčí rok, plán na celý rok). Rodiče si neuvědomují, že svým působením ve sdružení OSA také zasahují do školního vzdělávacího programu a podílejí se tak na jeho utváření. Jinými aktivitami, které vymýšlejí na sdružení OSA, obohacují a doplňují školní vzdělávací program. Rodiče mohou na schůzce sdružení OSA vznést svůj názor vztahující se k chodu a pravidlům třídy, ale příliš toho nevyužívají. Spíše se více zaměřují na akce, které mají už svou tradici. Patří mezi ně například dětský bazar, jarmarky aj. Rodiče by mohli více prohloubit význam těchto setkání OSY, zaměřit se na vnitřní záležitosti třídy.

8.3.2 Dotazníky

Dotazníky byly zvlášť pro paní učitelky (učitelku A, učitelku C), rodiče a sdružení OSA. Každý dotazník obsahoval jiné otázky, také s cílem zjistit silné a slabé stránky spolupráce s rodinou ve vybrané mateřské škole. Autorka pokaždé uvede otázku a shrne veškeré odpovědi, které jí paní učitelka B, nebo rodiče zodpověděli.

Otázky pro učitele

1) V čem vidíte přínos v angažovanosti a spolupráci rodičů?

Paní učitelky zmiňují přínos v bezproblémovém chodu mateřské školy, v posílení vztahů mezi rodiči a mateřskou školou, ve vzájemném poznávání dětí i rodičů, v lepším financování různých akcí, pomůcek a hraček mateřské školy. V lepším poznání rodičů, jejich přání, specifík jejich dětí, v otevřenosti při vzájemné komunikaci. Také v seznámení s kulturou, historií a hodnotami rodin.

2) V jakých konkrétních činnostech a aktivitách se rodiče zapojují nejčastěji?

Paní učitelky poznamenávají, že rodiče pomáhají při tematických dílnách (vánočních, velikonočních aj.), také jako doprovod na různé akce a výlety mimo

mateřskou školu. Rodiče podle paní učitelek pomáhají také sponzorskými dary. Při akcích mateřské školy, jako jsou zahradní slavnosti. Při akcích sdružení OSA (jarmarky, bazary dětského oblečení, mezinárodní den dětí aj.), také při projektových dnech jednotlivých tříd (projektové dny, tematické dílny).

3) Jaké činnosti a možnosti v průběhu dne rodičům nabízíte?

Paní učitelky objasňují, že nabízí v podstatě jakoukoliv činnost, po domluvě s rodiči. Různá ranní setkávání (učitel – rodič – žák). Informace o dětech, plánovaných projektech. Nástěnky (domácí úkoly).

4) Jaké jiné činnosti a možnosti spolupráce rodičům nabízíte mimo průběh dne ve třídě?

Paní učitelky se zmiňují o nápomoci při procesu učení a všestranného rozvoje dětí. Možnost doprovodů rodičů (výlety). Prezentace zaměstnání (besedy v zaměstnání rodičů).

5) Co je ideálem této mateřské školy v rámci spolupráce s rodiči?

Paní učitelky kladou důraz na to, že mateřská škola vnímá rodinu svého žáka jako partnera ve spolupráci, udržuje s ním pravidelný kontakt, informuje a podporuje proces rozvíjení dítěte. Vzájemné a cílené působení na dítě (rodina a mateřská škola).

6) Co v rámci spolupráce postrádáte a co očekáváte, popřípadě, zda máte nějaké náměty?

Paní učitelky hovoří o tom, že spolupráce s rodiči se každoročně mění, ale v současné době je mateřská škola se spoluprací s rodiči spokojená (viz příloha 17.).

Otázky pro rodiče

1) Kde jste se dozvěděli o programu Začít spolu? (Jak jste našli tuto MŠ, vybírali jste MŠ podle programu Začít spolu?)

Někteří rodiče mateřskou školu, ve které autorka prováděla výzkum, vybírali podle doporučení jiných rodičů, rodinných příbuzných, nebo na doporučení od svých známých přátel. O programu Začít spolu věděli nejčastěji z vyprávění přátel. O program Začít spolu se začali zabývat v době, kdy hledali vhodnou mateřskou školu, do které by

mohli zapsat své dítě. Vzhledem k tomu, že někteří rodiče na tuto vybranou mateřskou školu slyšeli pozitivní ohlasy, nebo navštěvovali náslechy v základní škole, která je spojená právě s touto vybranou mateřskou školou, neváhali své dítě také zapsat do programu Začít spolu. Výběr mateřské školy s programem Začít spolu volili také z toho důvodu, že je podpořena komunikace rodič – učitel – dítě. Jsou i rodiče, kteří v programu Začít spolu mají i starší děti, které navštěvují základní školu přiřazenou k vybrané mateřské škole. Jsou s programem velmi spokojeni a nevyhledávají tak jiné alternativy předškolních zařízení.

2) Co je pro Vás důležité na spolupráci s mateřskou školou? (Zapojení do vzdělávání dětí, kontakty s dalšími rodiči, zapojování do rozhodování chodu třídy, průběžné informování o pokrocích dítěte, pomoc učitele v rámci odborného informování aj.)

Rodiče oceňují zpětnou vazbu paní učitelek k pokrokům jejich dítěte. Zapojování do chodu mateřské školy. Zcela zásadní jsou pro některé rodiče informace o dětech, jejich vývoji, doporučení na posílení určitých vývojových oblastí. Tento přístup rodiče velmi chválí a velmi kladně hodnotí. Rodiče mají pocit, že své dítě formují společně s učitelkami a že směřují stejným směrem. Paní učitelky jsou také velmi oceňované za svůj vždy vstřícný a milý přístup. Rodiče si chválí dobrou komunikaci s učitelkami a jejich zapojení do vzdělávání dětí. Uvádí, že takto blízký vztah v jiných mateřských školách neprobíhá. V porovnání s jinými mateřskými školami konstatují, že takto dobrá komunikace mezi rodiči a učiteli, která probíhá ve vybrané mateřské škole, v jiných předškolních zařízeních nefunguje. Styl výuky, který probíhá například při projektových dnech, nebo tematických dílnách, mají rodiče oblíbený. Líbí se jim například, že si mohou během činností s ostatními rodiči popovídat. Pro některé rodiče je jejich přítomnost během aktivit mateřské školy naprosto přirozená. Tvrdí, že tak, jako navštěvuje jejich dítě rodiče v zaměstnání, tak navštěvují i oni své dítě v mateřské škole.

3) Co Vám osobně tato aktivní spolupráce přináší?

Rodiče vystihují zejména skvělou a podrobnou informovanost o svém dítěti, co během dne dělalo, jak se vyvíjí, v jaké oblasti vyniká, v čem naopak potřebuje pomoci.

Rodiče si chválí také informovanost ze strany pedagogů. Také díky pedagogům vědí, co jejich dítě právě prožívá, co je trápí, a díky komunikaci učitel – rodič – dítě se jim podaří veškeré trápení vyřešit. Celkově se shodují na informacích o prospívání svého dítěte. Někteří rodiče si také uvědomují, že jiní rodiče, kteří mají své děti v ostatních předškolních zařízeních, takové štěstí v komunikaci a možnosti zapojení se do aktivit ve třídách, nemají. Rodiče jsou nadšeni z přístupu a aktivit této mateřské školy v rámci spolupráce.

4) Jaký má tato spolupráce přínos pro Vaše děti?

Někteří rodiče se domnívají, že jejich dítě má pocit sounáležitosti mezi rodinou a mateřskou školou a cítí se tam lépe. Pro většinu rodičů je velmi důležité to, že se jejich dítě do mateřské školy těší. Pokud má dítě nějaký problém (zdravotní, logopedický, kázeňský apod.), vždy se rodič může poradit s pedagogem a tak svému dítěti pomoci. Děti prožívají veselé okamžiky s rodiči při aktivitách v MŠ. Jsou děti, které přítomnost rodičů během aktivit a činností pro společnou spolupráci vyžadují.

5) Co v rámci spolupráce postrádáte a co očekáváte, popřípadě, zda máte nějaké náměty?

Rodiče se shodují v tom, že komunikace mezi nimi a mateřskou školou je naprosto vyhovující. Mateřskou školu doporučují dál svým známým a přátelům, chválí velmi profesionalitu pedagogů dané mateřské školy. Někteří rodiče mají pouze výtku ohledně častější komunikace po e mailu (viz příloha 18.).

Otázky ke sdružení OSA

1) Co je cílem tohoto sdružení?

Mezi cíle tohoto sdružení rodiče řadí co nejlepší komunikaci mezi rodiči a pedagogickým sborem, také pomoc zviditelnit různé aktivity mateřské školy směrem k rodičům. Napomáhat mateřské škole při financování některých akcí, organizovat společné akce pro všechny třídy mateřské školy. Také posílit vztah žák – rodič – škola a zpříjemnit prostředí mateřské školy. Někteří rodiče uvádí, že i jejich děti vidí, že se rodiče v jejich mateřské škole nějakým způsobem angažují, a tak si propojí mateřskou školu dohromady s působením svých rodičů. Za cíl tohoto sdružení také rodiče

shledávají drobnou pomoc pedagogům. Rodiče také vítají, že prostřednictvím sdružení OSA přesně ví, kde a s kým tráví jejich dítě celé dny a čas.

2) *Kam směřujete Vaším působením ve sdružení OSA?*

Rodiče oceňují, že mají možnost se díky sdružení OSA zúčastnit aktivit, které mateřská škola pořádá. Tím tak jejich děti vidí, že mateřská škola není pouze instituce, do které své děti „odkládají“, ale že i oni sami se rádi zúčastní a tráví v mateřské škole veškerou volnou chvíli, pokud je to možné. Někteří uvádí, že sdružení OSA nikam nesměruje, ale pouze se snaží vypomáhat při organizování akcí mateřské školy. Nejvíce se také zmiňují o spolupodílení se na rozvoji svých, i ostatních dětí. Rodičům jde také o to, aby i oni sami se zúčastnili aktivit a udělali něco málo pro své děti. Díky sdružení OSA cítí větší sounáležitost s mateřskou školou a jejím vzděláváním.

3) *Co všechno ovlivňuje Vaše sdružení z hlediska chodu a zaměření MŠ?*

Někteří rodiče se domnívají, že díky sdružení OSA pomáhají zajistit například pomocí příspěvků divadelní představení, dokáží zorganizovat Mikuláše, anděla a čerta, Den dětí, ale také i běžný spotřební materiál, jako jsou jednorázové kelímky, návleky na obuv apod. Zmiňují také tzv. „štrůdlování“ na zahradě mateřské školy, při kterém se mají možnost rodiče blíže poznat, lampiónový průvod, který je pro pobavení dětí i rodičů. Díky jarmarkům (velikonočním, vánočním) jsou schopni shromáždit finance a z výtěžku pořídit materiál na zvelebení mateřské školy. Na stejném principu je také dětský bazar s dětským oblečením apod.

4) *Co nejvíce řešíte při schůzkách OSY?*

Rodiče uvádí zejména plánování všech výše uvedených akcí. Plánování organizace během jednotlivých aktivit. Během schůzky OSA nejvíce vedou rodiče diskusi ohledně toho, co je potřeba do mateřské školy zajistit, vylepšit, jak využijí financí, které se vyberou z různých (již uvedených) akcí. Během schůze sdružení OSA se také zpětně hodnotí minulé akce, rodiče mohou vznést své připomínky, naopak také své kladné dojmy (viz příloha 19.).

Pokud by autorka měla zrekapitulovat veškeré výpovědi paní učitelek a rodičů, které uvedli do dotazníků, dochází ke zjištění, že odpovědi se velmi vztahují ke standardům programu Začít spolu v oblasti spolupráce s rodinou. Potvrzují aktivity, činnosti a přístupy pedagogů, které byly již mnohokrát zmiňovány v rozhovorech i v autorčiných pozorováních. Mezi silné stránky rodiče řadí možnost potkávat se během činností s ostatními rodiči a utvářet bližší vztahy mezi sebou, i paní učitelkami. Možnosti financování, přehled o rozvoji jejich dětí, náhled do vzdělávání dětí ve třídách, vstřícný, milý a velmi otevřený přístup učitelek vůči dětem i rodičům. Často uvádí pocit sounáležitosti na společném vzdělávání dětí. Radost dětí z přítomnosti rodičů v mateřské škole a podporu komunikace rodič – učitel – dítě. Rodiče se cítí být partnery při vzdělávání svých dětí, vystihují především cílené a společné působení na dítě. Vyzdvihují silné stránky sdružení OSA. V těchto tvrzeních se učitelé shodují s rodiči a doplňují je o přínosy z hlediska bezproblémového chodu mateřské školy, o nápomoci při procesu učení a všestranného rozvoje dětí. Z hlediska přínosu dětí rodiče i učitelé uvádějí pocit sounáležitosti mezi rodinou a mateřskou školou a především společné prožívání veselých okamžiků s dětmi v prostorách mateřské školy.

Opět se potvrzuje, že odpovědi a konkrétní příklady činností a aktivit v rozhovorech a pozorování, které autorka prováděla podle standardů programu Začít spolu, v oblasti spolupráce rodiny, jsou skutečně realizovány ve velké míře. Jde zde také poznat, že veškeré aktivity a činnosti, které pořádají rodiče a učitelé dohromady, mají svůj význam, pozitivní odezvy a jsou smysluplné. Veškeré činnosti a aktivity se neprovádějí pouze proto, aby zde byly naplňovány požadavky, které jsou uvedeny v programu Začít spolu, ale jde o společnou filozofii a myšlení všech zúčastněných. Bez zájmu a vlastních iniciativ rodičů a pedagogů, by takto aktivní spolupráce nemohla fungovat.

Závěr

Autorka se v této bakalářské práci zabývala metodami spolupráce rodiny a mateřské školy v předškolním vzdělávání.

V teoretické části definovala pojmy rodič, učitel a mateřská škola, legislativní vymezení z Rámcového vzdělávacího programu v oblasti spolupráce s rodinou. Mapovala možnosti spolupráce s rodinou a posléze navázala na program Začít spolu. Vycházela ze standardů programu Začít spolu a zaměřovala se konkrétně na oblast spolupráce rodičů a mateřské školy. Z těchto standardů se odvíjela praktická část.

V praktické části autorka naplňovala cíle pomocí pozorování, rozhovorů s rodiči a učiteli a doplnila je o dotazníky. Z výzkumu autorce vyšlo, že se stanovená kritéria standardů programu Začít spolu ve vybrané mateřské škole naplňují, kromě oblasti návštěv učitelů v rodinách. Ostatní aktivity a činnosti se realizují v plné míře a s aktivním zapojením rodičů do prostředí mateřské školy. Rodiče se aktivně angažují do spolupráce s mateřskou školou. Z pozorování a rozhovorů, které autorka strukturovala přesně podle kritérií a indikátorů uvedených ve standardech programu Začít spolu, se ukázalo, že učitelé utváří partnerský vztah s rodinami dětí, vytváří možnosti pro zapojení rodičů do vzdělávání dětí. Dávají šanci rodičům spolupodílet se na utváření postupů ve výchově a vzdělávání jejich dětí. Využívají formální i neformální komunikace, prostřednictvím které se rodiče dozví o plánovaných akcích. Pomocí komunikace po e mailu rodiče mezi sebou domlouvají schůzky sdružení OSA. Vše probíhá v přátelském duchu. Díky společným aktivitám se rodiny mají možnost vzájemně poznávat, sbližovat se a vyměňovat si své zkušenosti. Učitelé mají také možnost rodiny lépe poznat a docílit tak větší otevřenosti ze stran rodičů. K obohacení vzdělávací nabídky učitelé využívají také zajímavých zaměstnání, nebo jiných kultur rodičů. Učitelé mají k dispozici několik organizací, či jiných agentur, se kterými spolupracují. Jsou tak otevřeni široké nabídce, která vychází z vnějšího okolí, mimo mateřskou školu.

Autorce se podařilo naplnit cíle díky otevřenému a vstřícnému přístupu učitelů i rodičů. Měla možnost se zúčastnit osobně akcí a projektů vybrané mateřské školy a tak sama posoudit a pozorovat, zda se standardy programu Začít spolu odráží v praxi.

Během rozhovorů s rodiči i učiteli se autorce také podařilo potvrdit její pozorování a doplnit je o další zajímavé příklady, které se uskutečňují v praxi a také identifikovala slabé a silné stránky, na základě kterých objasnila některá doporučení, pro jejich zlepšení.

V závěru se autorka domnívá, že vybraná mateřská škola je příkladem toho, jak by měla spolupráce rodičů a mateřské školy vypadat. Vybranou mateřskou školu lze brát jako inspiraci pro zlepšení v oblasti spolupráce s rodinou a mateřskou školou.

Tato bakalářská práce autorku nejvíce obohatila tím, že se jí dostalo mnoho inspirace do budoucí praxe. Velmi ji ovlivnil přístup učitelů a rodičů v rámci spolupráce. Zastává názor, že spolupráce rodičů a mateřské školy je velmi důležitá pro rozvoj dítěte. Zapojení rodičů do chodu mateřské školy je velkým přínosem ze strany rodičů i učitelů. Rodič je vtažen do podstaty vzdělávání a seznámen tak s odbornou prací pedagogů a naopak učitelé díky otevřenosti a spolupráce rodičů mají možnost lépe poznat rodiče samotné a díky nim poznat hlouběji i jejich dítě. Pozorování a osobní přítomnost během několika dní v dané mateřské škole autorku utvrdilo v tom, že spolupráce s rodiči se dá bez problémů realizovat a těžit z ní mnohá pozitiva.

Seznam použité literatury

GARDOŠOVÁ, J.; DUJKOVÁ, L. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-815-5.

KARGEROVÁ, J.; KREJČOVÁ, V.; MAŇOUROVÁ, Z. et al. *Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA*. 1 vyd. Praha: Step by Step Česká republika, o.s., 2011.

KOČKOVÁ, M. *Spolupráce školy s rodiči*. Praha: SPN, 1958. Č. 74-3-24.

KRÁLÍKOVÁ, M.; SINGEROVÁ – NEČESANÁ, J. *Rodina a škola ve výchovné spolupráci*. Praha: SPN, 1985. Č.4-31-26

KREISLOVÁ, Z. *Krok za krokem 1. třídou*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2038-8.

KREJČOVÁ, V.; KARGEROVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-695-0.

KUNZE, P.; SALAMANDER, C. *Malé děti potřebují rituály*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3405-4.

LUKAVSKÁ, E. *Pozor děti!: didaktické otázky vyučování orientované na dítě*. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2003. ISBN 80-86473-52-X.

MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. ISBN 80-04-25236-2.

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

RABUŠICOVÁ, M.; ŠEĐOVÁ, K.; TRNKOVÁ, K.; ČIHÁČEK, V. *Škola a/versus/rodina*. Masarykova univerzita v Brně, 2004. ISBN 80-210-3598-6.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. ISBN 80-87000-00-5.

SPIPKOVÁ, V.; TOMKOVÁ, A.; a KOL. *Kvalita učitele a profesní standard – Výzkumný záměr, Učitelská profese v měnících se požadavcích na vzdělávání*. Univerzita Karlova v Praze, 2010. ISBN 978-80-7290-496-9.

Elektronické zdroje:

Historie vzdělávacího programu Začít spolu v ČR. [online]. [cit. 2012-02-15]. Dostupné z: <http://www.sbscr.cz/?t=1&c=23>

Angel - základní a mateřská škola. [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://www.zsangel.cz/>

Přílohy

Příloha 1., standardy programu Začít spolu

Příloha 2., obsahový rámec standardů programu Začít spolu

Příloha 3., zápis a plán akcí sdružení OSA

Příloha 4., Zdravá abeceda, program pro výchovu ke zdravému životnímu stylu

Příloha 5., dobročinný dětský bazar

Příloha 6., vánoční jarmark

Příloha 7., vánoční dárky

Příloha 8., dokument o důvěrnosti informací týkajících se rodin a dětí

Příloha 9., materiální a finanční pomoc útulku se zvířaty

Příloha 10., fotografie z projektového dne

Příloha 11., fotografie z návštěvy Mikuláše

Příloha 12., fotografie z vánočního pečení

Příloha 13., fotografie z vánočních dílen

Příloha 14., fotografie z nástěnky o projektovém dni

Příloha 15., fotografie dětských portfolií

Příloha 16., fotografie z nástěnky pro rodiče

Příloha 17., dotazník pro učitele

Příloha 18., dotazník pro rodiče

Příloha 19., dotazník pro sdružení OSA